

EGO

FEBRUARI 1988



MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCH GEESTELIJKE VERZORGING BIJ DE KRIJGSMACHT



Humanistisch Opleidings Instituut
BIBLIOTHEEK
Postbus 797 - 3500 AT Utrecht

In dit
nummer o.a.:

• Zes raadslieden erbij • 'Sleutelaars' over hun werk • De droom en de nachtmerrie • Nederpop op de Nederlandse hitparade • De belevenis • Heeft de stormbaan nog wel zin? • Zuid-Afrika en de sport • Parijs-Dakar als voorbeeld • Gedicht • Boeken.



Abonnementsprijs f 15,- per jaar, te storten op postbankrekening 480414 t.n.v. Hoofdraadsman Humanistisch Geestelijke Verzorging te Zeist.
Militairen ontvangen het blad op aanvraag zonder betaling.

Redactie:

Jan den Boer, Wim Heij (voorzitter), Tineke Hundling, Wim Rein-
ders, Hans Schonk, Frank Spoel-
stra.

Vaste medewerkers:

Adriaan Bijl, Theo Carree, Arend van Dam, Evert van Dijk, Gerard van Erkelens, Karen Heij, Pieter de Jager, Jan Kooijman, Willy Lohmann, Frits Maas, Len Mun-
nik, Leo van Opzeeland, Tom Pauka, Rien Robijns, Karel Ros-
kam, Paul Rutten, Klaas Soes-
beek, Jan Stouf, Wessel Visser,
Hans van Wissen.

Eindredactie en vormgeving:

Frank Spoelstra

Druk:

Brouwer Offset b.v. Utrecht

Adres redakctie en administratie:

Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis, Oranje Nassau-
laan 71, 3708 GC Zeist, tel. 03404-
14436.

Inhoud

Zes raadslieden erbij	2
'Sleutelaars' over hun werk	3
Nederpop op de Nederlandse	
Hitparade: 1980-1987	6
De droom en de nachtmerrie	9
'Les noces barbares'	10
Zuid-Afrika en de sport	12
Generaal, je tank ...	
(poster)	14
Gedicht/Geknipt voor u/ puzzle	16
Heeft stormbaan nog wel zin?	17
Berichten van het HV	18
De belevenis	20
Lezers schrijven	22
Parijs-Dakar als voorbeeld	23
Boeken	26
Willy Lohmann	28

Foto's:

voorblad: Audio-visuele dienst KM
pagina 19: Gerard van Erkelens

Zes raadslieden erbij

Een stap in de goede richting, maar geen reden tot juichen

Per brief van 15 december 1987 berichtte staatssecretaris van Defensie J. van Houwelingen aan de drie zendende instanties van gv-ers bij de krijgsmacht '...dat het Humanistisch Verbond in de komende twee jaar over zes raadslieden meer kan beschikken dan nu het geval is'. Het aantal raadslieden groeit daarmee van 25 naar 31. Na moeizame onderhandelingen en veel strijd werden ook in 1980 en in 1985 tweemaal drie raadslieden toegekend. Procentueel nam het aantal raadslieden tussen april 1979 (toen de minister om een gefaseerde verdubbeling - van 19 naar 38 binnen vier jaar - werd gevraagd) en december 1987 toe van 7,1% naar 12,8% van het totale aantal gv-ers bij de krijgsmacht, exclusief de twee rabbijnen.

Toen (in 1979) ontstond ook de lijdensweg van de verdeelsleutel tussen confessionele en humanistische gv-ers. In een artikel in een EGO-special van maart 1986 vatte ik als tussenbalans die lijdensweg samen. Aanleiding daartoe was het droeve verloop najaar 1985 van de onderhandelingen tussen de toenmalige staatssecretaris Hoekzema, de kerken en het Humanistisch Verbond over diezelfde verdeelsleutel. Het was het zoveelste moment dat het Humanistisch Verbond, dat toen 13 formatieplaatsen extra leek te krijgen, uiteindelijk met een minder aantal, i.c. 3, genoegen moest nemen. Uiteraard werd onzerzijds daarmee géén genoegen genomen. En zo ontstond het vervolg:

- 17 januari 1986: instelling door de minister-president van 'de commissie van advies inzake de criteria van steunverlening aan kerkgenootschappen op geestelijke grondslag' (Commissie Hirsch Ballin);

- 3 december 1986: oplevering interim-advies van deze commissie over de verdeling van de categoriale geestelijke verzorgers bij de krijgsmacht. De kern van dit advies was: het jarenlang verschil van inzicht over de toe te passen criteria voor de herverdeling van het aantal gv-ers bij de krijgsmacht te beslechten door een verdeling tot stand te brengen op basis van een onderzoek naar de uit de registratie-formulieren blijken-
de voorkeuren.

De kerken verwierpen dit advies, o.m. omdat een dergelijke kwantitatieve benadering van mensen tekort zou doen aan de manier waarop geloof en geloofsvragen zouden mogen worden benaderd. Het Humanistisch Verbond aanvaardde, met enkele suggesties voor de zorgvuldige opzet van het onderzoek, op principiële gronden deze mens-gerichte benadering wél. Mensen moeten zelf en zelfstandig een keuze kunnen maken, ook en met name inzake geloof en levensovertuiging, aldus het HV. Er dreigde snel een repeterende breuk: de politieke leiding durfde, net als bij soortgelijke impasses in 1980, 1982, 1983, 1984 en eind 1985, geen beslissingen te nemen tegen de opvatting van de kerken en de confessionele politieke partijen in. De boot werd afgehouden en staatssecretaris Van Houwelingen meldde dat aan de Tweede Kamer in een brief van 26 juni 1987. Onder druk van een meerderheid van de Tweede Kamer (PvdA, VVD en D66) ging Van Houwelingen najaar '87 op zoek naar een interim-oplossing, polste kerken en Humanistisch Verbond, met als resultaat de toekenning van zes extra raadslieden.

Hoewel dit feit als een volgende stap in de richting van verdergaande gelijkberechtiging mag worden gekenschetst, geeft deze nieuwe uitbreiding echter geen reden tot juichen. In de eerste plaats niet, omdat het getal van 31 raadslieden nog altijd ver afligt van de gevraagde verdubbeling van 1979, laat staan van de honorering van de feitelijke behoefte aan humanistische gv in de krijgsmacht. In de tweede plaats niet, omdat de staatssecretaris in zijn brief van 15 december 1987 diverse beren op de weg van het beoogde onderzoek (door een extra onderzoeksbureau) heeft opgesteld. Opnieuw komen naast de feitelijke behoefte aan gv als onderzoeksobject, de oude uitgangspunten van de kerken langszij: o.a. het aantal leden van de relevante genootschappen ('structureel-kwantitatieve criteria'). Daarover, aldus de staatssecretaris, moeten de zendende instanties het eens worden alvorens(!) het onderzoek kan worden ingesteld. Ik vrees dat daarmee, zoals zoveel malen eerder, de bijl aan de wortel van de verdeelsleutelkwestie is gelegd, al mag deze somberheid vooraf uiteraard niet verhinderen oprecht naar een uitweg te helpen zoeken. Want het gaat niet om iets geringsl

Waar het voor ons om ging en gaat is of mensen binnen de krijgsmacht de gv van hun keuze werkelijk kunnen krijgen. Om die principiële spil draait deze verdeelsleutelkwestie. Al die jaren. En om geen andere. Mensen moeten, los van de omvang of financiële draagkracht of inspanning van een zendende instantie, geacht worden te kunnen en te mogen kiezen. Zelf en zelfstandig. Daarop, op die keuzen, moeten de aantallen gv-ers worden vastgesteld. Hierin ligt tevens een morele opdracht voor politieke leiding en zendende instanties beide, die niet door kortzichtige opties of angst van wie dan ook, mag worden geblokkeerd, zoals in het verleden.

Humanistisch Verbond en dienst humanistische gv zullen het komende verloop, in de twee jaren (1988 en 1989) die de staatssecretaris zich voor de principiële oplossing van de verdeelsleutelkwestie heeft gesteld, kritisch blijven volgen!

J. F. Sinke,
hoofdraadsman

'Sleutelaars' over hun werk

„Je bent gematst omdat je wat te doen hebt en niet hoeft te lanterfanten”

„Ik denk dat wij in de eerste plaats gezien worden als sleutelaars. Wanneer er een tank wordt binnengebracht en dat ding moet snel hersteld worden dan wijkt op zo'n moment bijv. de sport. Het sleutelen staat dan voorop.”

„Wanneer ik iets maak en ik krijg het een week later, door foutief gebruik, weer stuk terug, dan geeft het maken maar betrekkelijke voldoening. Dan druk ik me nog voorzichtig uit.”

Uitspraken van twee dienstplichtige militairen van de 43e Herstelcompagnie uit Havelte. Met deze twee 'sleutelaars', Anton Melet en Theo van Voorst, sprak EGO-redakteur Wim Heij over hun werkzaamheden bij een 'gematst' onderdeel.

Anton Melet volgde na de LTS een opleiding werktuigbouwkunde aan de MTS. Na het behalen van het diploma werkte hij een half jaar in een machinefabriek en moest toen in dienst. Theo van Voorst deed na de Mavo het IVA, een commercieel-technische opleiding voor de autobranche. Ook hij werkte een half jaar alvorens op te komen.

Hoe keken jullie vóór opkomst tegen de militaire dienst aan?

Anton: In principe stond en sta ik niet negatief tegenover de militaire dienst, maar het kwam weinig gelegen omdat ik nèt werk had gevonden waar ik ook nog in vaste dienst had kunnen blijven. Toch kwam ik niet met een dikke baal op.

Theo: Ik kan niet zeggen dat het ongelegen kwam, want ik wist dat ik een half jaar na het beëindigen van mijn opleiding op moest komen. Ik heb me daar toen op ingesteld en een baantje gezocht dat niet direkt aansloot op mijn

opleiding, maar waarin ik wel wat praktijkervaring kon opdoen. Ik ben opgekomen met de instelling er het beste van te maken.

Anton: Het idee er niet in te gaan heb ik nauwelijks overwogen. Mijn instelling was: erin dan weet je tenminste uit eigen ervaring wat het is.

Jullie werden beiden ingedeeld bij een technisch onderdeel. Vond je dat plezierig toen je dat vernam?

Anton: Zeker. Vrienden van mij zaten bij de infanterie en dan dacht ik, wanneer ik die verhalen hoorde, als je daar bij komt dan gaat het vast niet goed met jou. Toen ik mijn oproep kreeg en las dat ik bij de TD was ingedeeld zeiden mijn vrienden dat is gematst. Of het werkelijk zo gematst was wist ik op dat moment natuurlijk niet. Nu zeg ik dat het, in vergelijking met bijv. de infanterie, zeker gematst is.

Had je ook het idee dat je bij de TD



Foto Rienk-Jan Huizenga

wellicht werk zou kunnen doen dat zou aansluiten bij je opleiding?

Anton: Ik hoopte dat wel maar tijdens mijn opleiding in Utrecht begreep ik al dat daar geen sprake van was. De praktijk bevestigt dit nog eens: je doet werk dat ver beneden je nivo ligt.

Hoe lag dat voor jou, Theo?

Ik heb ook een technisch gerichte opleiding en ik vond dat best wel leuk. Het is weliswaar iets heel anders dan mijn opleiding, maar je leert er toch wat van. Wat ik wel vervelend vond was dat ik - woonachtig in Elspeet - organiek geplaatst werd in Ermelo, maar toen ik me daar meldde te horen kreeg dat ik in Havelte gedetacheerd werd. Dat ze me dat niet tevoren hadden kunnen vertellen, daar baalde ik op dat moment stevig van. Nu ik er op terugkijk zeg ik dat ik het bij 43 Hrstcie goed getroffen heb, want het is een gezellig en een gematst onderdeel.

Wat is precies jullie functie?

Anton: Het repareren van de 25 mm EWS anders gezegd YPR koepelmonteur.

Theo: Chauffeur-radiotelefonist/telexist.

Jullie vinden beiden dat je 'gematst' zit. Licht dat eens toe?

Theo: Je bent gematst omdat je wat te doen hebt en niet hoeft te lanterfanten. Ten tweede door het betrekkelijk geringe aantal oefeningen, marsen, enz.

Anton: Daar ben ik het mee eens. Wan-



Theo van Voorst (links) en Anton Melet

Foto Wim Heij

neer ik bijv. als monteur meega op een schietoefening dan is dat voor mij bijna vakantie, zeker wanneer je dat vergelekt met de jongens die het vuile werk moeten doen. En van stress is, in ieder geval op zo'n oefening waarbij je gedetacheerd wordt, totaal geen sprake.

Theo: Het is iets anders wanneer de gehele cie op oefening gaat, want dan voel je wel degelijk de militaire druk. Maar zo'n Nonex-oefening, waar Anton het over had, is inderdaad een soort vakantie: je hoeft geen wapen te dragen, geen gasmasker, geen binnen- en buitenhelm, enz. Je bent er uitsluitend voor de technische hulp.

„Een motor vervangen is een berg werk, dat wordt gedaan door een goede monteur, maar hij repareert niets, hij vangt slechts.“

Speelt voor jullie, m.b.t. het 'gematst' zijn, ook nog mee dat je niet alleen wat doet, maar ook nog wat maakt dat stuk is?

Anton: Dat ligt er maar aan hoe je dat ziet. Wanneer ik iets maak en ik krijg het een week later, door foutief gebruik, weer stuk terug, dan geeft het maken maar betrekkelijke voldoening. Dan druk ik me nog voorzichtig uit. Want ik bedoel eigenlijk te zeggen dat ik dat helemaal niet leuk vind.

Wat herstelt zo'n herstelcompagnie allemaal?

Theo: Dat varieert van een nachtkijker tot een Leopard II, alles wat te velde gebruikt wordt.

Er bestaan verschillende herstelnivo's. Leg eens uit hoe dat zit?

Theo: Je bedoelt die echelons. Dat klinkt

wel gewichtig, maar dat zit betrekkelijk eenvoudig in elkaar. Het eerste echelon is de gebruiker zelf, het tweede is de compagnie- of batterijonderhoudsgroep, het derde is een herstelcompagnie, daar wordt bijv. een motor vervangen, het vierde echelon vangt bijv. onderdeeljes van een compleet onderdeel, dat wij er wel uit mogen halen maar verder niet. Tenslotte heb je nog het vijfde, waarbij je moet denken aan het reviseren van motoren.

Jullie doen uitsluitend 3e echelons werk?

Anton: Officieel wel, maar soms doen wij ook weleens iets dat eigenlijk 4e echelons is.

Er is een verschil tussen monteren en repareren, tussen vervangen en maken. Wat doen jullie het meest?

Theo: In z'n algemeenheid gesproken – dan denk ik aan m.n. het wiel- en rups-peloton – wordt er meer vervangen dan gerepareerd. Een motor vervangen is een berg werk, dat wordt gedaan door een goede monteur, maar hij repareert niets, hij vangt slechts.

Anton: Voor mij ligt het iets anders. Je hebt een beperkt aantal directe ruilartikelen, die vervang je, maar de meeste onderdelen repareer je. Gelukkig wel, repareren is nu eenmaal veel leuker dan vervangen.

Theo: Er zijn nog wel meer groepjes die repareren, zoals de plaatwerkers, die lassen en kitten wat af.

Anton: Wanneer er veel werk is en het moet snel gebeuren dan vervang ik, dat is logisch. Maar wanneer de druk er af is, dan repareer ik datgene wat stuk is. Ik heb dat in huis, dus wil ik dat ook doen. Onder bepaalde omstandigheden wil ik wel onder m'n nivo werken, maar wanneer dat niet nodig is doe ik

dat niet.

Je zit bij een TD-eenheid en je bent voortdurend druk met sleutelen. Heb je nog wel het idee dat je in militaire dienst zit?

Anton: Zeker wel. Je wordt er door allerlei zaken aan herinnerd. Je draait alle mogelijke diensten en je loopt regelmatig tegen dingen op die typisch voor de militaire dienst zijn. En zelfs wanneer ik het overdag nog niet zo zou merken, dan besef ik het 's avonds wel wanneer ik niet naar huis (Den Haag) kan gaan. Ook al zit ik bij een TD-eenheid, ik besef wel degelijk dat ik in militaire dienst zit.

Theo: Ik ga, in tegenstelling tot Anton, wel iedere avond naar huis. Voor mij ligt dat dus iets anders. Ik denk dat wij in de eerste plaats gezien worden als sleutelaars. Wanneer er een tank wordt

„Je kunt en mag een herstelcompagnie met dienstplichtigen niet vergelijken met het bedrijfsleven waar een monteur 37,5 uur per week kan halen.“

binnengebracht en dat ding moet snel hersteld worden dan wijkt op zo'n moment bijv. de sport. Het sleutelen staat dan voorop. Je bent een militair-monteur met de nadruk op monteur.

Anton: Maar het militair staat wel voorop en ik denk ook dat het zo ligt.

Theo: Alleen wanneer er een haastklus gedaan moet worden verplichten ze je soms om over te werken.

Anton: Dat bedoel ik nu precies. In het burgerleven gaat om vijf uur de garage dicht en dat ligt hier soms iets anders. Je merkt regelmatig aan allerlei dingen dat je wel degelijk in dienst zit.

Jullie schetsen het beeld dat de dagen



Foto Rienk-Jan Huizenga



Foto Rietik-Jan Huizinga

voor het grootste deel gevuld worden met sleutelen.

Anton: Voor mij ligt dat ook zo. De meeste tijd ben ik ook bezig met herstelwerkzaamheden.

Toch las ik onlangs in een artikel dat een monteur bij een herstelcompagnie gemiddeld slechts negen uur per week beschikbaar zou zijn voor het sleutelwerk.

Hoe kan dat dan?

Theo: Je moet bedenken dat er inderdaad erg veel tijd af gaat voor kazernediensten als bijv. compagnie van dienst, enz. Desondanks zou je toch veel hoger moeten uitkomen dan die negen uur waar in dat artikel over gesproken werd. Je zou daar alleen maar op uit kunnen komen wanneer je alles, maar dan ook alles, in rekening gaat brengen.

Zoals?

Theo: Iemand die ziek is of verlof heeft drukt ogenblikkelijk de produktieve uren van de overigen. Die negen uur is een gemiddelde. Neem bijv. tien mensen. Die tien mensen moeten per week tien keer 37,5 uur maken, dat is 375 uren. Daar gaan kazernediensten van af, daar gaat sport van af, enz. Voor iemand die een week ziek is wordt er 37,5 uur afgetrokken; heb je twee dagen verlof, 15 uur eraf.

Tja, wanneer je op die manier gaat rekenen dan zou je gemiddeld best op negen uur per week kunnen uitkomen. Dat wil echter geenszins zeggen dat monteurs bij een herstelcompagnie slechts negen uur per week sleutelen.

Anton: Nog een voorbeeld. Ik moet iemand inwerken die bij ons geplaatst is. Dat betekent dat je er de tijd voor moet nemen om de dingen uit te leggen, dat iemand begrijpt waar hij mee bezig is, waar hij overal op moet letten. Je werkt dan met z'n tweeën aan één ding, dat geldt ook voor de manurenlijst, twee mensen aan één werkopdracht. Het werk van één wordt, noodgedwongen, gedaan door twee.

Theo: In een herstelcompagnie zitten gewoon een groot aantal dienstplichtigen die zo uit een opleiding komen. Die

doen er toch zo'n maand of vijf over alvorens ingewerkt te zijn. Op het moment dat hij voor de volle honderd procent ingezet kan worden zwaait hij bijna weer af. Je kunt en mag een herstelcompagnie met dienstplichtigen niet vergelijken met het bedrijfsleven waar een monteur 37,5 uur per week kan halen.

„Het werk dat wij moeten doen is met de huidige duur van de dienstduur goed onder de knie te krijgen.“

Jullie hebben tijd voldoende om datgene te herstellen dat wordt aangeboden?

Theo: Dat lukt zeker wel. Het ene moment is het nu eenmaal drukker dan het andere. Maar als het moet dan gaat het ook, al moet het zo krom gaan als ik weet niet wat. Het gebeurt dan wel. Dan wordt de sport geschrapt, wordt er overgewerkt enz.

Een verlenging van de dienstduur is, volgens jullie, niet nodig?

Theo: Ik denk dat je er heel weinig mee opschiet. Wanneer er toch wat zou moeten gebeuren zal men het, in eerste instantie, toch moeten zoeken in een uitbreiding van het personeel.

Anton: Je kunt het zoeken óf in een dienstduurverlenging óf in de inzet van meer mensen. Ik ben ook voorstander van meer mensen. Veertien maanden is meer dan lang genoeg. Ik bekijk dat nog niet eens zozeer vanuit mijn persoonlijke belangen, maar veel meer vanuit het werk dat er gedaan moet worden. Het werk dat wij moeten doen is met de huidige duur van de dienstduur goed onder de knie te krijgen.

Hoe kijken jullie terug op je dienstduur?

Theo: Positief, zonder meer. Ik heb het goed naar m'n zin gehad bij deze herstelcompagnie. Wanneer ik het over zou moeten doen zou ik wederom hopen bij zo'n eenheid te worden ingedeeld.

Anton: Het deel uitmaken van een herstelcompagnie heb ik ook als heel plezierig ervaren. Weliswaar moet ik vaak werk doen dat beneden mijn opleidingsnivo ligt, maar er is voldoende ruimte om daarnaast op zoek te gaan naar werkzaamheden die mij wel degelijk kunnen boeien. Ik heb een goede dienstduur.

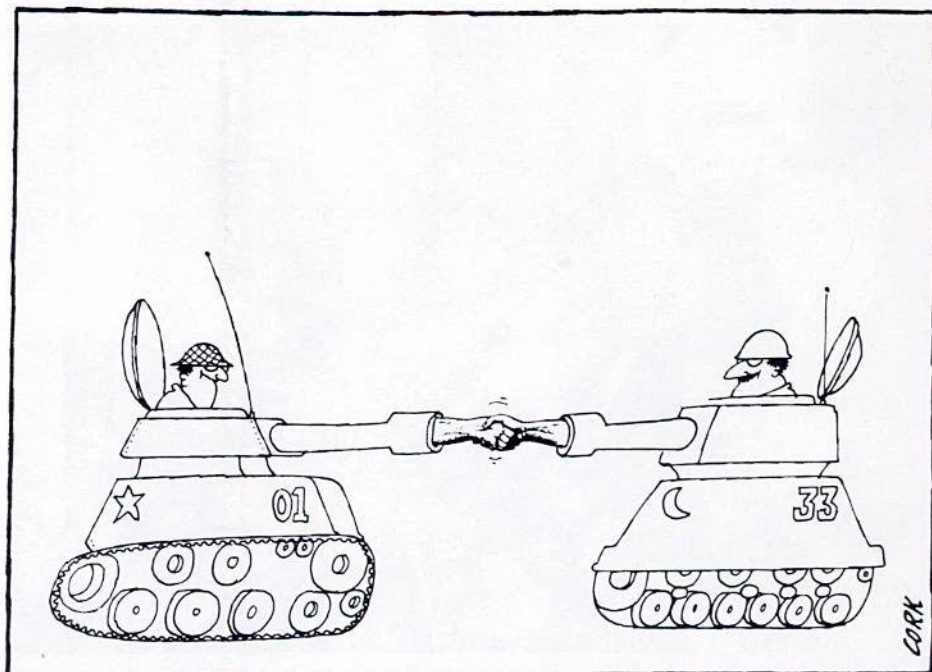
Nog behoefte aan een laatste opmerking?

Theo: Belangrijk is met welke instelling je opkomt. Tegelijkertijd besef ik wel degelijk dat je gemakkelijker een positieve instelling overeind kunt houden bij een herstelcompagnie dan bij een infanterie-eenheid.

Anton: Dat weet ik wel zeker, want als ik daar bij had gezeten had je van mij beslist een ander verhaal te horen gekregen.

Bedankt voor het gesprek.

Wim Heij



Nederpop op de Nederlandse hitparade: 1980-1987

Het Nederlandse publiek, en daarmee ook de EGO-lezers, is gedurende de afgelopen maanden wederom overvoerd met terugblikken. Dat behoort sinds jaar en dag tot de einde-jaars folkore. Desalniettemin willen we ons op de EGO-poppagina ook bezondigen aan een terugblik. Toch zul je in dit artikel vergeefs zoeken naar lijstjes van favoriete popplaten van EGO-medewerkers. Ook zul je geen beschouwing over het popjaar 1987 aantreffen. Wij kijken verder terug dan 1987 en willen in dit artikel in een notedop nagaan in welke mate de Nederlandse popmuziek zich in de afgelopen jaren staande heeft weten te houden tussen de popmuziek uit het buitenland die bij voortduring ons land bestormd.

Het is een veelgehoorde klaagzang dat Nederlandse popmuzikanten steeds minder kansen krijgen. De radio zou weinig aandacht aan Nederpop schenken en daardoor zouden niet veel platenmaatschappijen bereid zijn om Nederlandse groepen en artiesten een plaat te laten maken. Met name de belangenvereniging voor popmuzikanten, de BV POP, onder leiding van Jerney Kaagman, en de Stichting Conamus zetten zich in voor de Nederlandse groepen en artiesten.

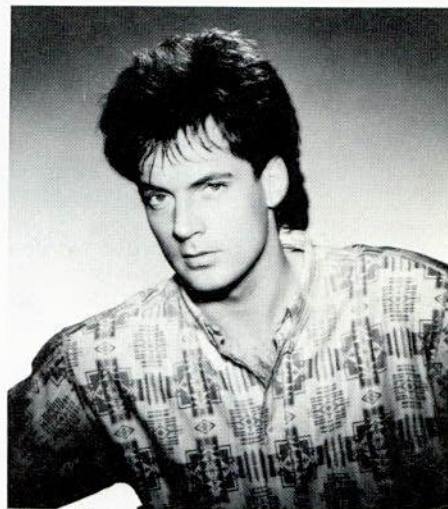
Top 100 bekeken

Om te kunnen achterhalen of het bergaf gaat met de verkoop van Nederlands produkt in Nederland hebben we eens een aantal jaaroverzichten van de Stichting Nederlandse Top 40 op een rijtje gezet. We hebben gekeken naar de 100 meest populaire elpees en singles van de jaren 1980 tot en met 1987, zoals die voorkomen op die Top 100 lijsten. De

hitparade is immers een weerspiegeling van de verkoop van platen in Nederland.

Wanneer je die lijsten bekijkt kom je tot de konklusie dat de muziek van eigen bodem die in die lijsten voorkomt eigenlijk maar voor een klein deel uit 'echte pop of rockmuziek' bestaat. Dat gaat vooral op voor de elpee-lijsten.

In de periode 1980-1987 komt de Volendamse groep BZN maar liefst zestien keer voor in de lp top 100. Andre Hazes komt tien keer voor, Kinderen voor Kinderen en Rob de Nijs ieder acht keer. Rob de Nijs zou je een popzanger kunnen noemen. De eerste echte popband is Normaal met zes maal. Doe Maar komt vijf keer voor (twee keer in 1982 en drie maal in 1983), evenals de Frank Boeyen Groep. Andere popbands in de lijsten met meer dan twee noteringen zijn: The Cats (4x), Dolly Dots (4x), Golden Earring (4x), Earth and Fire (3x),



Gerard Joling

Goede Doel (3x), Gerard Joling (3x) en Toontje Lager (3x).

De populairste Nederlandse groep in de single-lijsten is net als bij de elpees, BZN met maar liefst elf hits in de laatste acht jaar. De Dolly Dots zijn de op een na populairste groep met zeven top 100 noteringen, waarna een viertal groepen en artiesten met vijf top 100 noteringen volgen: Andre van Duin, Andre Hazes, Normaal en de inmiddels ontbonden disco-formatie Spargo. Daarna volgen Maywood, Stars on 45 en de Time Bandits met ieder vier noteringen. Drie maal kwamen in de top 100 singlelijsten voor: Doe Maar, Doris D and the Pins, Gerard Joling, Luv', Anita Meijer en Danny de Munck.

Weinig Nederlandse groepen

Er zijn dus maar weinig echte Nederlandse rockgroepen die regelmatig in de hoogste regionen van de hitparade vertoeven wanneer we uitgaan van de lijstjes van de afgelopen acht jaar. Daarbij komt ook nog dat in de opsomming die we daarnet gaven een groot aantal groepen voorkomt dat inmiddels niet meer bestaat. Doe Maar is al enige jaren geleden opgeheven. Earth and Fire was lange tijd op non-actief, Toontje Lager is al lang niet meer en ook Spargo is reeds lange tijd ter ziele.

Een klein aantal van de bovengenoemde Nederlandse groepen is nu nog muzikaal actief en tegelijkertijd succesvol in eigen land. Die bands zijn: Normaal, Frank Boeyen Groep, de Dolly Dots, de Time Bandits, de Golden Earring (alhoewel er geruime tijd geen platenmateriaal van hen is verschenen) en sinds



BZN



Time Bandits

afgelopen jaar ook weer het Goede Doel.

Dat leidt ons automatisch tot de vraag hoe het belang van de Nederlandse pop en rockmuziek op de hitparade zich in de loop van de periode 1980-1987 heeft ontwikkeld? Met andere woorden, is het aantal Nederlandse (pop)artiesten in de top 100 jaarlijsten in de loop der tijden toe of afgenomen?

Ontwikkeling 1980-1987

Wanneer we naar die ontwikkeling kijken blijkt overduidelijk dat 'het Nederlands produkt' terrein aan het verliezen is, ten gunste van het buitenland. Dat valt te konkluderen uit de onderstaande tabel.

Aantal Nederlandse produkties in de jaarlijkse top 100 voor elpees en singles in de periode 1980-1987

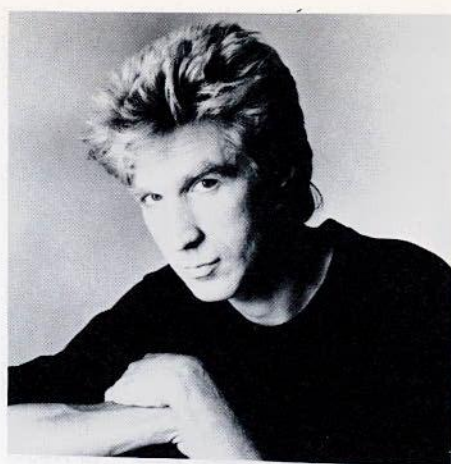
	elpees	singles
1980	27	28
1981	31	31
1982	24	33
1983	28	24
1984	25	14
1985	20	14
1986	17	12
1987	11	7

Uit de bovenstaande tabel blijkt een duidelijke terugloop van het aandeel van het belang van het Nederlands produkt in de lijst van 100 meest populaire singles en elpees.

De neergang lijkt voor de singles in 1984 in te zetten met een teruggang van bijna 40% in vergelijking met 1983, waarna de tweede klap in het afgelopen jaar valt. In 1987 was er opnieuw sprake van een teruggang van 40% ten opzichte van het vorige jaar.

De teruggang in de elpee-lijsten is ge-

leidelijker, maar daardoor niet minder. Het aandeel Nederlandse produkties is in de laatste twee jaar bijna gehalveerd, 20 noteringen in 1985, 11 in 1987. De artiesten die in de single-lijst van het afgelopen jaar voorkomen zijn Piet Veerman (met twee singles, waaronder de nummer één van het jaar 'Sailing Home'), V.O.F. de Kunst, Frank Ashton en Mariska van der Kolck, Richenel, Manke Nelis en BZN. Met uitzondering



Frank Boeyen

van funk-disco ster in wording Richenel en misschien ook Piet Veerman kun je nauwelijks volhouden dat het hier om pop- of rock-acts gaat. Deze artiesten tref je eerder aan in een glitterachtig dans- en showdecor dan op een rockpodium.

In de elpee-lijst van '87 staan slechts twee popacts, en wel in de onderste regionen: de Frank Boeyen Groep met 'Welkom in Utopia' en de Dijk met 'Waker in een Vreemde Wereld'. Andere Nederlandse acts in die lijst: Piet Veerman, BZN, Manke Nelis, Koos Alberts en Corry Konings, Herman van Veen, Andre Hazes, Jantje Koopmans en Anita Meyer. Daarnaast treffen we nog een verzamelelpoe met Nederlandse artiesten erop, in de top 100 aan. ►



Dolly Dots



Het Goede Doel

Polderpop schaars geworden

Succesvolle polderpop is dus schaars geworden in de bovenste regionen van de vaderlandse hitparade. Eens was dat wel anders. Popbands die in de periode 1980-1987 een of meer goed verkopende elpees afleverden waren: de Cats, Kayak, Earth & Fire, Massada, Normaal, Golden Earring, Pussycat, Toontje Lager, Vitesse, Goede Doel, Mathilde Santing, Powerplay, Doe Maar, de Frank Boeyen Groep, de Nits, het Klein Orkest, Robert Jacketti, en Mai Tai.

Toch worden er nog volop elpees gemaakt door Nederlandse popartiesten, in de loop der tijden zijn er heel wat ter sprake gekomen in de EGO-rubrieken 'Pop van eigen bodem' en 'Popplaten'.

Er zijn een groot aantal mogelijke oorzaken voor de terugval van de Nederpop op elpee en single. Het tekort aan aandacht voor Nederpop op de Nederlandse radio en televisie werd al genoemd. Weinig Nederlandse artiesten kunnen zich een videoclip veroorloven. Verder is het niet altijd winstgevend om muziek die alleen in Nederland verkocht kan worden, op compactdisc uit te brengen, terwijl dat bij de goedkopere pla-

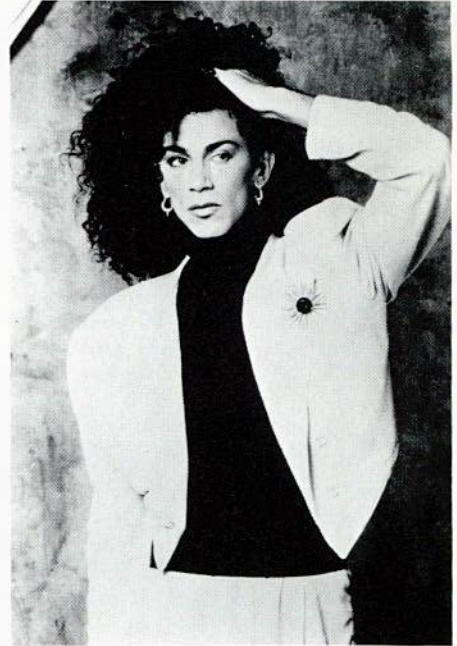


Mai Tai

ten wel winstgevend was. Vaak besteden de platenmaatschappijen in hun promotiestrategie meer aandacht aan de buitenlandse sterren dan aan de Nederlandse popgroepen. Het is moeilijk om één oorzaak aan te geven. En een oplossing voor de problemen waar de Nederlandse pop mee geconfronteerd wordt is ook niet een, twee, drie gevonden.

Konklusie

Wat in eerste instantie overblijft is de



Richenel

konklusie dat het slecht gaat. Het zou betreurenswaardig zijn wanneer de popmuziek die we in Nederland te horen krijgen via radio, televisie en compactdisc uitsluitend en alleen uit het buitenland afkomstig is. Uiteindelijk zou een dergelijke situatie op termijn de belangstelling voor Nederlandse pop in haar algemeenheid doen afnemen. En dat zou zonde zijn.

Paul Rutten



Golden Earring

De droom en de nachtmerrie

Israël en de kritiek

Je moet oppassen met kritiek op Israël. Want je kunt dan te horen krijgen dat je zeker Joden haat of dat je het joodse volk geen eigen land gunt. Je kunt dus beschuldigd worden van antisemitisme of minstens van antizionisme.

Die argwaan tegen kritiek op Israël is wel begrijpelijk, maar lang niet altijd terecht. Die argwaan is wel begrijpelijk, omdat de Joden nog maar zo kort geleden in Europa het slachtoffer werden van de meest onvoorstelbare volkerenmoord die de wereldgeschiedenis ooit heeft meegemaakt. Begrijpelijk ook is die argwaan tegen kritiek, omdat Israël nu voor hen de waarborg moet zijn dat zoiets onzegbaars de Joden niet opnieuw zal overkomen.

Maar Israël wordt nog steeds niet allereerste erkend (bijvoorbeeld niet door het Vaticaan) en de Israëli's kunnen nog steeds niet gerust slapen binnen onschendbare grenzen die internationaal erkend worden en die hen de veiligheid kunnen garanderen waar ieder mens recht op heeft.

Toch is die argwaan tegen kritiek lang niet altijd terecht. Want niet alle kritiek op Israël komt voort uit antisemitisme of antizionisme.

Steun aan apartheid

Ik gun Israël van harte zijn veilige en erkende grenzen en ik hoop van harte dat Israël een gewone staat zal kunnen zijn tussen de andere staten. Maar dat neemt niet weg dat Israël het zijn vrienden op grond van hun eigen geschiedenis het racisme altijd en overal moeten bestrijden en dat dus Israël fout is met zijn steun aan Pretoria. Ik weet niet of die redenering juist is. Ik weet niet of je aan Joden in dit opzicht hogere morele eisen mag stellen dan aan anderen. Ik weet wel dat ik alleen dan kritiek mag hebben op Israël's steun voor de apartheid als ik tegelijkertijd die kritiek ook lever op de westerse landen die Israël daarin trouwens overtreffen. Want ik vind dat iedere staat die dit Zuidafrikaanse bewind niet isoleert medeverantwoordelijk is voor de instandhouding van racisme.

De Palestijnen

Maar Israël maakt het zijn vrienden vooral lastig door zijn behandeling van de Palestijnen in de bezette gebieden. Dat was jaren geleden ook al zo toen Israël in het buurland Libanon de Palestijnse kampen daar meedogenloos aanviel, al kun je je best voorstellen dat

Israël een eind wilde maken aan de aanvallen en de terroristische daden die daarvandaan tegen Israël werden ondernomen. Er is toen wel ten aanzien van de slachtpartij in die Palestijnse kampen gezegd dat dit net zo erg was als wat de Nazi's de Joden hadden aangedaan, maar dat is een buitengewoon onbillijke vergelijking, omdat naar aard, omvang en motivatie de Holocaust onvergelijkbaar is met andere misdaden.

Maar wat Israël uitspookt op de Westelijke Jordanoever en in de Gazastrook kan toch ook op geen enkele manier worden vergeenlijkt. Er wordt wel beweerd dat er nog nooit een vriendelijker soort bezetting is geweest dan de Israëlische bezetting van deze Arabische gebieden. Dat kan best waar zijn, maar een bezetting blijft een bezetting. En mensen zullen zich daar altijd tegen blijven verzetten, anders worden het

immers slaven?

Er kan van alles bedacht worden voor de vrede in het Midden-Oosten; er kunnen vredesconferenties worden georganiseerd en de Grote Mogendheden kunnen de Arabische landen misschien ooit zover krijgen dat ze de staat Israël gaan erkennen. Maar er zal pas echt vrede kunnen zijn als Joden en Palestijnen met elkaar leren leven. En dat kan pas als Israël tenminste erkent dat ook de Palestijnen recht hebben op een eigen land, een eigen staat. Een dergelijke erkenning kan nooit samengaan met welke goedbedoelde bezetting of bevoogding ook.

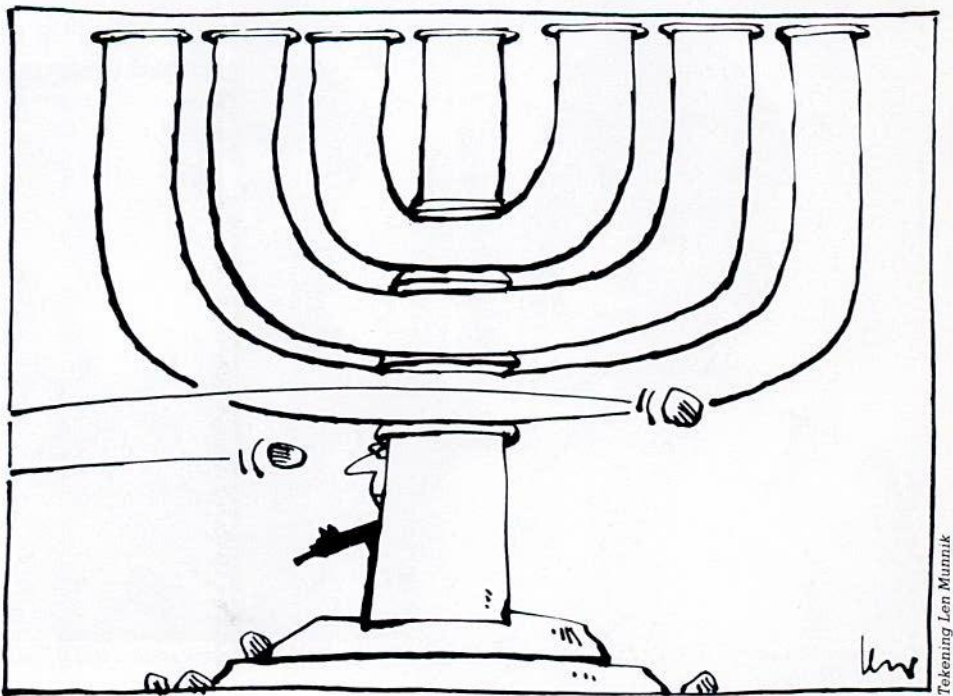
Je mag de regering van Israël best verwijten, volgens mij, dat die erkenning van dat Palestijnse recht uitblijft. Dat die erkenning van de Palestijnse rechten niet leeft bij de meerderheid van de joodse Israëli's is zeker ook te betreuren, maar dat mag voor de Israëlische regering geen vrijbrief zijn voor het hardhandig onderdrukken van ieder politiek bewustzijn in de bezette gebieden.

Recht tegenover recht

En daarom is kritiek gerechtvaardigd zolang Israël niet erkent dat de Palestijnen nu een volk zonder land zijn, zoals ooit de Joden zich een volk zonder land konden noemen. Wie vindt dat de Palestijnse droom voor de joodse Israëli's een nachtmerrie kan zijn, moet beseffen dat het tegendeel ook waar is: voor de Palestijnen is de Israëlische droom een nachtmerrie.

En dat is misschien de grootste tragiek in het Midden-Oosten: het gaat niet om recht tegen onrecht; het gaat om het recht van de een dat botst op het recht van de ander. Maar daaraan kan Israël niet het recht ontnemen om onrecht te plegen en om verontwaardigd te zijn over kritiek op zijn beleid.

Karel Roskam



Tekening Len Munnik

'Les noces barbares'

Trefzeker gemaakt drama over moeder en zoon

Heel af en toe duikt er, tussen de grote stroom gekleurde sieraden die er van over de oceaan naar Europa wordt aangevoerd, een pareltje op dat in onze eigen zee is gevormd, en dat daar dan ook alle kenmerken van draagt: pure natuurlijke schoonheid met een hart en een ziel. 'Les noces barbares' (Bloedbruiloft) van de Belgische regisseuse en voormalig actrice Marion Hänsel is zo'n pareltje. Meestal moet je als geïnteresseerde bioscoopbezoeker haast maken om een dergelijke produktie te zien, want kwaliteit en niveau rouleert vaak maar kort, zeker als het om kleinschalige films gaat.

Wat om te beginnen opvalt in 'Les noces barbares', is het gevoel voor de werking van grote, imponerende natuuroptnamen (zeegezichten, woest landschap) in contrast met heftige dialoogscènes. Marion Hänsel weet feilloos hoe ze de natuur voor zich moet laten werken, om dat wat ze zeggen wil, te onderstrepen. Als de film begint, zien we heel langzaam een enorm scheepswrak in beeld komen. Het steekt gedeeltelijk boven water uit. Aan boord is een jongen van een jaar of achttien bezig iets te timmeren. Eerst heb je geen idee wat het is. Later, als hij aan land gaat met zijn werkstuk, blijkt het een brievenbus te zijn, die hij in het zand plant. De jongen, Ludo, woont op het schip en hoopt op antwoord op de brieven die hij aan Nicole schrijft. Vanaf die eerste beelden rolt de film zich dan, via actuele gebeurtenissen afgewisseld met flashbacks, af tot de onontkoombare confrontatie die zowel Nicole als Ludo de

onomkeerbare bevrijding brengt.

Ludo woont op het scheepswrak sinds hij uit een inrichting is ontsnapt, waar zijn moeder, Nicole, hem had laten opnemen. Nicole is zelf nog heel jong. Toen ze een jaar of vijftien was, is ze door drie Amerikaanse soldaten verkracht. Het zoontje dat ze kreeg, wordt door haar tirannieke moeder op een grote zolder opgesloten, waar het min of meer als een dier opgroeit. Af en toe gaat Nicole naar hem toe, om hem eten te brengen of voor te lezen. De oma doet niet anders dan het kind kleineren en suggeren dat het idioot is.

Als Nicole de kans krijgt om uit haar ouderlijk huis weg te komen door een huwelijk met de veel oudere Micho, pakt ze die kans. Micho is een vriendelijke man, die bereid is Ludo als zijn kind te behandelen, al is zijn eigen zoon Tatav daar niet bijzonder gelukkig mee. Nicole vervalt intussen langzaam maar

zeker tot een verbitterd zelfbeklag. Ze gaat drinken en kan haar zoon Ludo bijna niet om zich heen verdragen. Hoe groter hij wordt en hoe duidelijker hij zijn adoratie voor zijn mooie, jonge moeder laat blijken, hoe heftiger Nicole wordt herinnerd aan de manier waarop Ludo is verwekt.

Micho stemt toe, zij het met bloedend hart, om de jongen in een inrichting te laten opnemen. Verontrust door vooral de vreemde houding van de directrice van die inrichting (m.i. het enige zwakke punt in Hänsel's film) besluit Ludo te ontvluchten en hij trekt naar de zee, waar hij zijn jeugd heeft doorgebracht. Wanneer zijn moeder werkelijk reageert op Ludo's brieven, en op een dag over het brede strand aan komt wandelen (helemaal zoals Ludo zich haar altijd heeft gefantaseerd, met wapperende haren en gele jurk), denk je aanvankelijk aan een fantoom. Maar ze meldt haar zoon, dat ze opnieuw wil gaan trouwen, en Ludo ziet haar daardoor opnieuw aan zijn liefde ontsnappen. Hij weet maar één manier om haar voor altijd bij zich te houden.

'Les noces barbares', derde van een drieluik (na 'Le lit' en 'Dust') over eenzaamheid in z'n meest gesublimeerde vorm, dankt een groot deel van z'n schoonheid aan de acteerprestaties. Thierry Frémont als de volwassen Ludo en Yves Cotton als de jonge Ludo zijn aangrijpend. Dat zulke jonge acteurs hebben kunnen aanvoelen wat er in een gekneusd karakter als dat van Ludo moet zijn omgegaan, is verbazingwekkend. Natuurlijk is dat ook de verdienste van de regisseur, die haar bedoelingen glashelder moet hebben duidelijk gemaakt. Marianne Basler is een prachtige jonge moeder, Andrée Pervern als de vriendelijke Micho doet niet voor de anderen onder. 'Les noces barbares' werd gemaakt naar de roman van Yann Queffelec, die er in 1985 de Prix Goncourt mee won. Marion Hänsel kreeg in 1987 in Barcelona een onderscheiding voor haar verfilming. Kortom, prachtig...!

Leo van Opzeeland



Marianne Basler en Thierry Frémont als de jonge moeder Nicole en haar zoon Ludo in 'Les noces barbares'

film in 't kort

Whish you were here

In de verrassende Britse produktie *'Whish you were here'* zien we een jonge actrice aan het werk, die veel voor de toekomst belooft. Emily Lloyd speelt in deze tragi-komedie de rol van de tiener Lynda, die het sinds de dood van haar moeder absoluut niet kan vinden met haar fatsoensrakker van een vader.



Emily Lloyd in *'Whish you were here'*

Ze verzet zich op een zeer vergaande manier, begint zelfs een relatie met een veel oudere man van wie ze (we schrijven 1951) prompt zwanger wordt.

De charme van de film moet voor het grootste deel worden toegeschreven aan de manier waarop de 16-jarige Emily Lloyd met het karakter van Lynda om-springt. Ze weet feilloos hoe zo'n kind, dat in feite alleen maar haar moeder verschrikkelijk mist, haar vader tot wanhoop moet brengen. Alle onverantwoordelijke dingen die Lynda doet, worden begrijpelijk door de vanzelfsprekende manier waarop Lloyd ze in beeld brengt. Al na vijf minuten vergeet je dat je naar een film zit te kijken, en dat is meestal een aardige graadmeter voor de authenticiteit van welke produktie dan ook. Regie was van David Leland.

Nadine

In de Amerikaanse film *'Nadine'* van Robert Benton (*'Kramer versus Kramer'*, *'Places in the heart'*) zien we Jeff Bridges en Kim Basinger als twee echtelieden die op het punt staan om te scheiden. Hij is een blaaskaak die er een vriendin op na houdt, en zij vindt dat ze dat niet hoeft te nemen. Ze is zo onverstandig geweest om te poseren bij de plaatselijke fotograaf, die haar had toegezegd dat hij die 'naakstudies' wel zou kunnen slijten aan de redactie van Playboy. Als Nadine bij nader inzien besluit dat ze de foto's toch liever niet in de openbaar-



Kim Basinger en Jeff Bridges in *'Nadine'*

heid wil hebben en naar de fotograaf toestapt, is ze getuige van het feit, dat de man wordt vermoord. Hij klemt een enveloppe met haar naam erop, tegen z'n borst. Als ze de enveloppe openmaakt, blijken er niet haar foto's in te zitten, maar een aantal blauwdrukken. Al snel blijkt dat de plaatselijke sheriff niet zuiver op de graat is, en dat de blauwdrukken voor hem van levensbelang zijn. Ook Nadine's man ruikt geld en alle ingrediënten zijn vervolgens aanwezig voor een dulle achtervolging, waarbij de hoofdpersonen zich uit de meest onwaarschijnlijke situaties weten te redden. En zo hoort het ook in een komedie. Bridges en Basinger spelen vakkundig en het verhaal zit simpel maar goed in elkaar.

The squeeze

Al heeft hij nog niet echt z'n grote doorbraak gemaakt, ik blijf een lans breken voor Michael Keaton, nu te zien in *'The squeeze'*. Hij speelt de rol van ene Harry Berg, die fantastische bouwsels maakt waarmee disco's kunnen worden opge-luisterd, maar die daar niet rijk van wordt. Op een dag staat er een mooie zwarte deurwaarder (Rae Dawn Chong) op de stoep: zijn ex blijkt geld te willen zien. Maar dat is een dekmantel voor iets heel anders: de ex heeft connecties



Michael Keaton in *'The squeeze'*

met lieden die een uitvinding hebben waarmee de uitslag van de nationale lotto kan worden beïnvloed. Geld dus, daar draait alles om. Harry en de deurwaarder besluiten samen op onderzoek uit te gaan, ontmoeten de nodige onaangename figuren, ontsnappen aan evenzovele gevaren, maar komen uiteindelijk als de grote helden uit de bus. De film zit vol adembenemende stunts, Keaton is aardig, Chong niet minder, maar verder is de film niet echt een must. Regie was van Roger Young

Tough guys don't dance

Norman Mailer is een zeer kleurrijke man, die behalve schrijver ook filmregisseur, schilder, dichter en nog veel meer is. Hij speelde bijv. een rolletje in *'Ragtime'* van Milos Forman en stond ooit kandidaat voor het burgemeesterschap van New York. Een aantal van z'n boeken werden bestsellers en zijn roman *Tough guys don't dance* heeft hij nu zelf verfilmd. Een film waar een mens niet vrolijk vandaan komt. Hoe



Ryan O'Neal en Lawrence Tierney in *'Tough guys don't dance'*

diep kunnen mensen vallen, ook al lijken ze beschaafd, hebben ze geld genoeg om fatsoenlijk te leven en hersens genoeg om te weten wat wel en niet kan? Ryan O'Neal speelt de schrijver Tim Madden, die zich wekenlang een stuk in z'n kraag heeft gedronken sinds zijn uitgekookte vrouw Patty hem heeft verlaten. Wanneer hij op een ochtend bloed in z'n auto vindt, en daarna twee dameshoofden (!) in de geheime bergplaats waar hij zijn privé-voorraadje hash bewaart, breken er zorgelijke tijden aan. De plaatselijke politiechef blijkt tot aan z'n nek in de affaire ver-wikkeld te zijn, en diens vrouw is weer de vroegere geliefde van Madden. Dat is 't ongeveer.

't Ziet er allemaal wél heel mooi uit en de suikerzoete Ryan O'Neal speelt een heel opmerkelijke rol als de vertwijfelde auteur, terwijl Lawrence Tierney als zijn vader minstens even memorabel is.

L. v. O.

Zuid-Afrika en de sport

Pat Cash zal nog spijt krijgen

Zuid-Afrika is een paria in de sportwereld. Uit alle olympische takken van sport worden de Zuidafrikanen geweerd. Vertegenwoordigende teams van Zuid-Afrika (bijgenaamd de Springbokken) komen in geen enkele sport aan de bak. Alleen individueel optredende Zuidafrikanen kunnen in een klein aantal sporten in een beperkt aantal landen (vooral Engeland en de VS) terecht. Ook sportbezoeken aan Zuid-Afrika zijn beperkt tot handjesvol individuele sporters.

De sportboycot heeft, daar zijn alle Zuid-Afrika-kenners het wel over eens, een belangrijk effect op zowel de blanke als de zwarte bevolking. Zuid-Afrika is een sport-verdwaasd land, een kenmerk dat gedeeld wordt met landen als Nieuw-Zeeland en Australië waar het sportnieuws met grote regelmaat de voorpagina's van de dag- en weekbladen vult.

Welke middelen werpt het apartheidsbewind in de strijd om zijn isolement te breken? Allereerst het geld, de prijzen die golfers, bokkers, tennisers en rugbyers kunnen verdienen nemen de laatste tijd astronomische waarden aan. De hoofdprijs voor het Zuidafrikaanse golftoernooi in Sun City is sinds vorig jaar de hoogste ter wereld met het ronde bedrag van een miljoen rand. Nieuwzeelandse rugbyers verdienen in een tournee van drie weken 200.000 gulden per persoon. Ook de Amerikaanse bokser Mike Weaver laat zich in de nachten van zijn carrière nog even een paar honderdduizend rand uitbetalen. Senator Jesse Jackson, kandidaat voor het Amerikaanse presidentschap, deed tevergeefs een beroep op hem niet in Zuid-Afrika te boksen. Het commentaar van Weaver: „Jackson betaalt mijn rekeningen niet“.

Als deze sporten rechtstreeks door Botsa zouden worden betaald, zou het ka-

rakter van hun bezoek wat al te duidelijk worden. Daarom is een regeling ontworpen waarbij de sponsors 90 procent van hun investeringen direct van de belastingen kunnen aftrekken, terwijl bovendien de bonden die dergelijke ontmoetingen organiseren op hoge overheidssubsidies kunnen rekenen.

Propaganda

Het tweede middel dat Zuid-Afrika hanteert is propaganda. Onder druk van de sportboycot besloot Zuid-Afrika op kleine schaal 'raciale gemengde' sport toe te staan. Juist deze wedstrijden worden op foto en film vastgelegd en zouden het argument moeten vormen voor het beëindigen van de sportboycot. Ook de stelling dat sport en politiek gescheiden moeten blijven schijnt indruk te maken op (vooral blanke) sportlieden. Zij 'vergeten' dan dat de opgelegde raciale scheiding in 90 procent van de Zuidafrikaanse sportontmoetingen een rechtstreeks ingrijpen van de politiek in de sport betekent, waar niet anders dan politiek op gereageerd kan worden. Deze propaganda is niet moeilijk te weerleggen. Het racisme binnen de Zuidafrikaanse sport blijkt duidelijk uit de cijfers (zie onderstaand staatje) en vele incidenten illustreren het gebrek aan integratie in de sport.

Een voorbeeld uit het Zuidafrikaanse dagblad de Star van 16 februari van vorig jaar. In de plaats Middelburg (ten oosten van Johannesburg) heeft een aan een klooster verbonden middelbare school haar poorten geopend voor leerlingen van alle huidskleuren. Als gevolg hiervan moet het non-rationale tennisteam van het klooster gemiddeld 200 kilometer reizen om een wedstrijd tegen een andere school te spelen, terwijl er vijf andere scholen binnen loopafstand van het klooster staan. Ook in de andere sporten moeten de school-



Pat Cash wil graag met rust gelaten worden met zijn lucratieve reisje naar Zuid-Afrika riep hij het tegenovergestelde over zich af.

teams lange reizen maken, omdat de scholen in de omgeving van Middelburg niet tegen hen willen spelen. In februari werd de school zelfs, vanwege haar non-rationale beleid, uitgesloten van de jaarlijkse 'algemene kennisquiz'.

De Derde-Wereldlanden hebben een numerieke meerderheid in vele mondiale sportverbanden, waarvan tot nu toe nog niet optimaal gebruik is gemaakt om Zuid-Afrika uit te stoten. Op een VN-conferentie in Harare, oktober 1987, zijn afspraken gemaakt om zowel aanwezigheid als stemgedrag op komende belangrijke vergaderingen te coördineren. Ook zullen initiatieven worden genomen om Zuid-Afrika te verwijderen uit wereldfederaties, waar ze puur en alleen om politieke redenen lid van zijn. Uit sportief oogpunt valt immers niet te begrijpen dat het apartheidslid is van de ski-, ijshockey- en schaatswereldfederatie.

Tennis

Een interessant gevecht zal gevoerd worden met betrekking tot de tennis-sport, die volgend jaar voor het eerst (als 'exhibitiesport') op de Olympische Spelen wordt gespeeld. IOC-voorzitter Samaranch heeft toegezegd de Afrikaanse leden van het IOC de beslissende stem te geven in kwesties die met Zuid-Afrika samenhangen. Deze leden willen aan de internationale Tennis Federatie de voorwaarde stellen dat Zuid-Afrika als lid wordt geschorst. Deze vergaande eis zal door Samaranch niet gesteund worden, maar het lijkt vrij zeker dat spelers die in Zuid-Afrika gespeeld hebben, in ieder geval geen toegang tot de spelen in Seoul zullen krijgen. Bovendien zullen de tennisers nog op een aantal manieren, die nu nog niet onthuld kunnen worden, onder druk gezet worden. Pat Cash, een van 's werelds beste tennisers en winnaar van Wimbledon 1987, speelde in november in Zuid-Afrika een grand prix-toernooi en enige demonstratiewedstrijden. Zijn zwakke verdediging: „Ik ben tennisser, geen politicus.“ Hij zal er nog spijt van krijgen als de voorgenomen maatregelen

Sportfaciliteiten voor blanken

De blanke bevolking maakt 13 procent van de totale Zuidafrikaanse bevolking uit. Het aandeel in de sportfaciliteiten is aanzienlijk hoger. Hieronder de percentages voor een aantal sporten, uitgesplitst naar volwassenen en kinderen.

	volwassen blanken (in %)	blanke kinderen (in %)
atletiek	73	79.9
rugby	82.4	87.7
cricket	84.7	-
voetbal	26.5	-
squash	96.2	-

Door de bank genomen, moeten 40 zwarte Zuidafrikanen genoeg nemen met de faciliteiten die één blanke ter beschikking staan.

len geëffectueerd worden.

VN-register

In 1986 is door de VN een conventie over sport en apartheid aangenomen, die inmiddels door 71 lidstaten is ondertekend of geratificeerd. Als er nog vijf handtekeningen bijkomen, treedt de conventie in werking, waardoor zowel individuele Zuidafrikanen als sporters die op het VN-register (de 'zwarte lijst') staan in minstens 76 landen niet meer kunnen sporten. Tot de ondertekenende landen behoren een aantal Oostblok-landen, zoals Rusland en Joegoslavië, vele Aziatische (Indonesië, Filipijnen) en Latijnsamerikaanse landen (Mexico, Venezuela) en bijna alle Afrikaanse landen.

De Westerse landen kunnen de conventie niet tekenen vanwege de autonomie van de sportorganisaties in die landen. Wel kunnen wettelijke regels en afspraken worden ontworpen, waarmee hetzelfde effect wordt bereikt. In Zweden wordt deze maand de laatste hand gelegd aan een dergelijke wetgeving. Onder invloed hiervan proberen steeds meer sporters hun naam van het VN-register verwijderd te krijgen. Dit kan door aan de VN te berichten dat men in de toekomst niet opnieuw in Zuid-Afrika zal sporten. Vorig jaar tekenden bijvoorbeeld vijftien topsquashers zo'n verklaring omdat ze anders niet aan het Zweedse open kampioenschap konden meedoen.

In Nederland zijn nog weinig maatregelen genomen tegen boycotbrekers. De gemeente Amsterdam heeft verklaard dat ze op de gemeentelijke accommodaties niet meer welkom zijn, maar heeft nog vrijwel niets gedaan om de spelers daadwerkelijk te weren c.q. te bewegen een VN-verklaring op te sturen. Half november kenden we echter een primeur. De sponsor van het Nederlandse open

Squash-kampioenschap, de Nederlandse Credietverzekeringsmaatschappij, stelde als harde voorwaarde voor de sponsoring dat geen Zuid-Afrika-gangers zouden deelnemen. De vijf toernooideelnemers wier naam op het VN-register voorkwam (waaronder drie Nederlanders) kozen eieren voor hun geld en tekenden een VN-verklaring. De NCM verklaarde eveneens uit zakelijke als uit ideële gronden te handelen: „met een fascistisch land willen we niet geassocieerd worden”. Het bedrijf wordt waarschijnlijk ook hoofdsponsor van de WK-squash, die volgend jaar in Amsterdam worden gehouden.

De sporters zelf

Ook vanuit de sportwereld zelf klinken de laatste tijd steeds meer stemmen op tegen bezoeken aan Zuid-Afrika. Terwijl vroeger de Amerikaanse tennisser Arthur Ashe de enige was die zijn nek uitstak, volgden de laatste jaren een aantal Engelse voetballers (zoals Tottenham-speler Chris Hughton) en de bokser Lloyd Honeyghan. Eind 1986 deed een groep Nederlandse topsporters (onder anderen Ria Stalman, Jan Timman, Stanley Menzo) een oproep om de sportboycot te eerbiedigen. Protesten van zeilers en sponsors van de Whitbread-Round-the-World zeilrace hebben ertoe geleid dat de race

Dubbele paspoorten

Verschillende Zuidafrikaanse sporters gebruiken een tweede paspoort om op die manier de sportboycot te ontduiken. De atleten Fourie, De Beer en Plaatjes vroegen onlangs de nationaliteit van Swaziland aan om aan internationale sportwedstrijden, mogelijk zelfs de Olympische Spelen, deel te nemen. Zola Budd verkreeg in 1984 in recordtijd de Britse nationaliteit en kon daardoor in Los Angeles aan de Olympische startlijn verschijnen. Bij de Gemenebestspelen vorig jaar in Edinburgh werd zij echter niet toegelaten omdat ze in het voorgaande jaar te weinig tijd in Engeland had doorgebracht en daarom geen lid van de Engelse ploeg kon zijn. Bij komende Wereldkampioenschappen en in Seoul zullen de anti-apartheidskrachten er voor zorgen dat de regels strikt worden nagevolgd en alleen Zuidafrikanen die echt geëmigreerd zijn, zoals de Amerikaan Sydnee Maree, aan de start kunnen verschijnen.

Ook in Nederland is het tweede paspoort gebruikt om Zuidafrikanen aan de start te krijgen. De golfbond nodigde vorig jaar bijvoorbeeld de 'Italiaan' Baiocchi uit voor de 'Dutch Open'. Hier is sprake van een grove misleiding, omdat de speler op alle andere wedstrijden als Zuidafrikaan uitkomt, in Zuidafrikaanse teams uitkomt, aan de gesloten Zuidafrikaanse kampioenschappen meedoet en geld opgestreken heeft in competities die alleen voor Zuidafrikanen openstaan. Het Komitee Zuidelijk Afrika zal begin 1988 een dossier uitbrengen over de Zuidafrikaanse golfers en in de loop van het jaar alle middelen aanwenden om de golfbond te dwingen haar bedrieglijke optreden niet te herhalen.

volgend jaar voor het eerst Kaapstad niet aandoet. Maar Zweden spant tot nu toe de kroon, een onafhankelijke vereniging 'Sporters tegen apartheid' is dit jaar opgericht en heeft na enige maanden 470 leden, waarvan 230 leden van een Zweeds nationaal team, drie gouden medaille-winnaars van Los Angeles en wereldrecordhouder hoogspringer Patrick Sjöberg.

Alles bij elkaar lijkt het er sterk op dat de inspanningen van de sportdiplomaten uit de Derde Wereld, gecombineerd met actie van anti-apartheidsgroepen en geëngageerde topsporters, zullen leiden tot een situatie waarin een Zuid-Afrika-bezoek zoveel nadelen heeft voor de verdere sportcarrière, dat alleen volledig afgeschreven sporters het nog de moeite waard zullen vinden een bundel randen te gaan verdienen in het land van de apartheid.

Klaas van Urk

(Overgenomen uit Amandla, maandblad over Zuid-Afrika, januari 1988)



Apartheid is geen sport, zo staat te lezen op het immense spandoek dat de conferentiezaal in Harare, Zimbabwe, sierde waar werd gesproken over de aanscherping van de sportboycot tegen Zuid-Afrika.

Generaal je tank is een sterke wagen

Generaal, je tank is een sterke wagen.
Hij breekt een woud af en verplettert hon-
derd mensen.
Maar hij heeft één fout:
Hij heeft een bestuurder nodig.

Generaal, je bommenwerper is sterk.
Hij vliegt sneller dan een storm
en draagt meer dan een olifant.
Maar hij heeft één fout:
Hij heeft een monteur nodig.

Generaal, de mens is zeer bruikbaar.
Hij kan vliegen, hij kan doden.
Maar hij heeft één fout:
Hij kan denken.

Bertolt Brecht



gedicht

Nog niet zo lang geleden was er nog niets in het Nederlands vertaald van de Tsjechische schrijver Milan Kundera. In een betrekkelijk kort tijdsbestek is daar verandering in gekomen. Momenteel zijn vijf van de zes romans in het Nederlands vertaald en zal de laatste – 'De grap' – binnen afzienbare tijd in vertaling verschijnen.

Kundera is bekend geworden door zijn romans en essays; slechts weinigen weten dat hij zijn schrijversloopbaan begon als dichter. Zijn eerste twee bundels gedichten waren geschreven in de stijl van die tijd met alle beperkingen van de stalinistische periode. De derde gedichtenbundel – 'Monologen' – dateert uit de periode (1957) dat in Tsjechoslowakije de teugels iets gevierd werden. Kundera-vertaalster Jana Beranová maakte uit deze bundel 'Monologen' een keuze die onder de titel 'De dood zal me omhelzen bij de jasmijn' eind vorig jaar verscheen. De basisthema's van Kundera – erotiek en dood – zijn ook in deze schitterende selectie ruimschoots aanwezig. Gedichten over menselijk tekort, over communicatiestoornissen, over de ontoereikendheid en de beklemming van de liefde (zie het hier afgedrukte gedicht 'Ik ben bang van je liefde'). Deze thema's pasten echter in het geheel niet in het klimaat van verplicht optimisme en van heilige liefde tussen socialistische helden en heldinnen. Het was dan ook geen wonder dat de gedichten door de Tsjechische critici werden afgewezen als zijnde een poging het socialisme zwart te maken. De uitgave van deze vroege gedichten van Kundera is te beschouwen als een komplettering van het werk, het beeld en de ontwikkeling van deze internationaal gewaardeerde auteur. 'De dood zal me omhelzen bij de jasmijn' door Milan Kundera (vertaald uit het Tsjechisch door Jana Beranová) verscheen bij Ambo te Baarn. Prijs f 17,50.

Ik ben bang van je liefde

Goed, als je het dan wilt weten:

Ik ben bang van je liefde.

Ik ben bang van je bezwete vingers
die me voortdurend vastklemmen.

Ik ben bang van je smekende ogen,
loodzwaar als twee grote keien.

Ja zeker, je zou die keien het liefst
om mijn nek hangen.

Je zou me het liefst een meer
induwen

en dan, in mij vastgebeten, lang,
heel lang

door dat diepe water naar de bodem
met mij dalen.

Laat los!

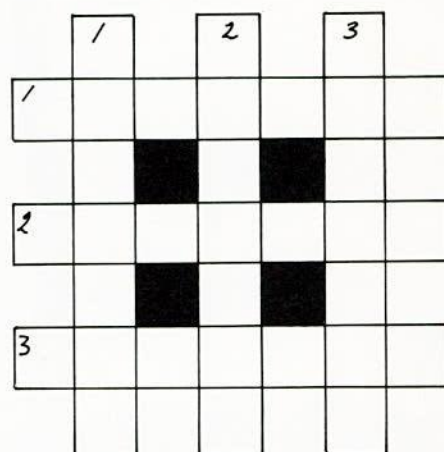
Hang niet zo aan mijn hand!

Laat me tenminste even ademen.

EGO puzzle

De oplossing van de beroepen op de visitekaartjes in het januarinumnummer luidt: manager, advocaat, verhuizer en smokkelaar.

Hieronder een puzzel waar horizontaal en vertikaal drie keer eenzelfde woord van zeven letters dient te worden ingevuld. De omschrijvingen luiden: 1. gek; 2. ondersteunen; 3. krankzinning.



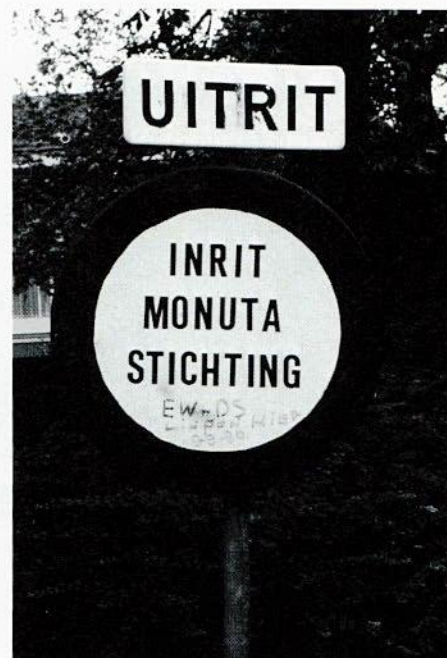
Merkwaardige dingen kun je soms zien; we knipten deze in...



Leeuwarden



West-Terschelling



Zwolle

Heeft de stormbaan nog wel zin?

Wie zijn land moet verdedigen, dient gezond te zijn. Zo kent de Sovjetunie het zogenaamde GTO-stelsel, een soort nationaal trim- of sportprogramma voor diverse leeftijdscategorieën, waaraan diploma's zijn verbonden. De letters G, T en O staan voor *Gotov k troedoe i oborone*, hetgeen zoveel wil zeggen als 'Bereid tot arbeid en defensie'.

Maar ook in de Sovjetunie is de vraag, wat nu precies gezondheid of conditie is. Hoe definieer je de fysieke minimum-gesteldheid, die nodig is om het vaderland te verdedigen? Geeft een militaire keuring daarover uitsluitsel? Zijn de criteria die bij een sportkeuring worden gehanteerd scherp genoeg? Het zijn interessante vragen, zelfs al vind je dat het vaderland helemaal niet verdedigd hoeft te worden.

In het Westen wordt vreemd genoeg al twintig jaar lang met hetzelfde uitgangspunt gewerkt. Het komt erop neer, dat mannen per week maar drie keer gedurende elf minuten sport hoeven te beoefenen om zich gezond of 'in conditie' te mogen noemen. Vrouwen zouden per week één minuut langer moeten oefenen. Zowel in de fysiologie, het onderwijs als het leger wordt deze 'wet' aangehouden.

Opdrukken

Het ontstaan van de wet dateert uit de zestiger jaren, de 'donkere eeuwen' van de fysieke activiteit. Destijds had je jaarlijks berichten, dat de nieuwe lichtingen militairen véér vetter, véér immobielier en véér ongezonder waren. Konden toekomstige soldaten zich het ene jaar nog zes keer opdrukken, bij de volgende lichting was dat aantal al tot vier gedaald. Onvermijdelijk leek de 'jeugd' op weg naar algehele instorting bij de eerste poging om zich op te drukken of een rondje van 400 meter hard te lopen.

In die tijd ontwikkelde de Canadese luchtmacht het criterium van de genoemde elf en twaalf minuten. Maar vanaf dezelfde tijd werd het onderzoek naar de invloed van lichamelijke oefening op de gezondheid of conditie sterk geïntensiveerd. In Amerika kwam de loop-rage op, later gevolgd door de fitness-cultuur en vele landen namen die rages over. Maar terwijl de onderzoekers de meest aardige resultaten opleverden, werden ze eigenlijk nooit de maatstaf die ze móesten zijn.

Amerikaanse studenten

Al spoedig bleek, dat het criterium van de elf of twaalf minuten absoluut ontoereikend was. De Amerikaan Paffenberger trok de levensgeschiedenis na van 17.000 Harvard studenten. Een gigantische klus, die echter vereenvoudigd werd door het feit, dat Harvard in detail

de (fysieke) gegevens van zijn studenten had opgeslagen. Hoe veel en vaak die studenten geroeid, gelopen of gezwommen hadden, dat was algemeen bekend. Wat de onderzoeker wilde weten was, of diezelfde studenten in hun latere leven sport waren blijven beoefenen, of ze vaak ziek waren geworden en of ze vroeg waren gestorven. Het ging namelijk om een archief van vlak na de eerste wereldoorlog.

Van bijna alle studenten achterhaalde hij de geschiedenis. En om een lang verhaal kort te maken: Paffenberger kwam tot de conclusie, dat alleen die studenten merkbaar profijt van hun sportbeoefening hadden gehad, die per week 2000 calorieën met die sport verbruikten. Dat was een uiterst belangrijk gegeven, maar collega's en concurrenten van Paffenberger uitten twijfels en waren sceptisch. Vooral omdat Paffenberger zelf nogal een fanaat hardloper was en zwoer bij twee uur intensieve lichaamsbeweging in de week. Zijn onderzoeksconclusie zou dus de zoon van de wens zijn geweest.

Nieuw onderzoek

Maar inmiddels zijn er nieuwe onderzoeken gedaan, onder meer door de fitheidsprofeet Kenneth Cooper, u weet wel, van die test, waarop voetbalscheidsrechters plegen te stranden. Ook Cooper kwam tot de slotsom, dat per week 2000 calorieën moesten worden verbrand, wil sport de gezondheid bevorderen, wil er althans sprake zijn van een gunstig effect voor het cardiovasculaire systeem. Met die 2000 calorieën zou ook de levensduur worden verlengd.

Helaas betekent dat nogal wat. 2000 calorieën per week verbrand je pas als je gedurende drie uur loopt met een gemiddelde van tien kilometer per uur. Of liefst zes maal veertig minuten aan aerobics doet. Eén westrijde voetballen per week (en vervolgens de kantinevoorraad aantasten) heeft al helemaal geen zin, laat staan dat een partij dammen de levensduur zou verlengen of de kans op hart- en vaatziekten zou verminderen. Sportbeoefening zal in termen van gezondheid of conditie dus heel anders gedefinieerd moeten worden.

Gezond leven

Een schrikbeeld? Nee, want gewoon een gezond leven leiden met gezonde voeding en weinig genotmiddelen is natuurlijk al een aardige verzekering. Gezien echter de bevindingen van Paffenberger en zijn opvolgers zou bijvoorbeeld gezien moeten worden of het nemen van één stormbaan in de week voor militairen nog wel zin heeft. Je zou ze beter vier keer een half uurtje in de week kunnen laten (hard)lopen. Waarschijnlijk zijn de Russen daar al jaren mee bezig. *Gotov k oborone*.

Hans van Wissen





Ontmoetingsweekend homowerkgroep

De homowerkgroep van het HV organiseert elk voorjaar een ontmoetingsweekend voor ho-, bi- en he- vrouwen en mannen. Evenals vorige keren zijn er diverse themagroepen.

Het ontmoetingsweekend wordt gehouden op 8, 9 en 10 april in vormingscentrum de Kapellerput in Heeze (NB). Het programma en de kosten worden nog bekend gemaakt. Voor meer informatie: HV-homowerkgroep, Dick Metselaar.

De homowerkgroep houdt zich, naast het organiseren van ontmoetingsweekenden, nog bezig met tal van andere activiteiten. Zo wordt er onder meer gewerkt aan een Grondslagen-brochure. Ben je geïnteresseerd en wil je meer informatie, schrijf of bel even naar de HV-homowerkgroep, Postbus 114, 3500 AC Utrecht, 030-318145.

Cassette-service

Wil je dat boeiende radioprogramma van het HV nog eens beluisteren? Wil je de onlangs uitgezonden aflevering van Kwartslag nog eens bekijken? Maak dan gebruik van de HV cassette-service!

Van bijna ieder programma kun je een cassette bij de RTV-dienst van het HV bestellen. Een VHS-videocassette kost f 35,00 en een geluidsbandje van een radioprogramma kost f 12,50; dat is inclusief verzendkosten. De cassettes worden eigendom; je kunt ze dus later gebruiken om er iets anders mee op te nemen.

Bestellingen kun je doen door het overmaken van het juiste bedrag op giro 4338289 t.n.v. HV RTV-dienst te Utrecht onder vermelding van Kwartslag (TV) of Voordeel van de Twijfel (radio), alsmede de datum en/of titel van de uitzending. Meer informatie, o.a. over de mogelijkheden van meer programma's op één band, kun je krijgen bij de HV RTV-dienst, tel. 030-318145 tst 37.

HV-radio en televisie

Kwartslag, iedere maandagavond, 19.12-19.27 uur, Nederland 2.

Het voordeel van de twijfel, iedere maandag, 12.05-13.00 uur, Radio 5.

Humanisme en holisme

„Het holisme zegt in feite dat mens en natuur onlosmakelijk aan elkaar zijn gekoppeld. Die koppeling zouden we moeten zien als een volgend hoofdstuk van het humanisme, als een dynamische verlenging ervan.”

Een uitspraak van milieudeskundige Wouter van Dieren. Hij is één van de vijftien zegslieden die aan het woord komen in het onlangs verschenen boekje 'Nieuwzicht, visies op holisme, New Age en het Aquariustijdperk.' Deze bundel van 16 korte artikelen is gebaseerd op interviews die werden gemaakt voor de HV-televisieuitzendingen in juni vorig jaar. Ze zijn aangevuld met een tekst



van een radio-interview, een artikel uit de Humanist en uit Rekenschap. Zo ontstond een boeiend geheel van visies op dit nog zeer omstreden onderwerp. Er komen aarzelende sympathisanten en praktiserende realisten aan het woord. Maar ook vurige voorstanders en fervente tegenstanders. Men kan in ieder geval zeggen dat er zich een grote, pluriforme, nieuwe geestelijke én een praktische stroming aftekent die zowel

humanistische als godsdienstige achtergronden heeft. Het boekje is te bestellen bij het HV door f 12,50 over te maken op giro 58 van de Humanistische Pers te Utrecht onder vermelding van 'boekje Nieuwzicht'. U krijgt het boekje dan zo snel mogelijk toegestuurd.



De Humanist

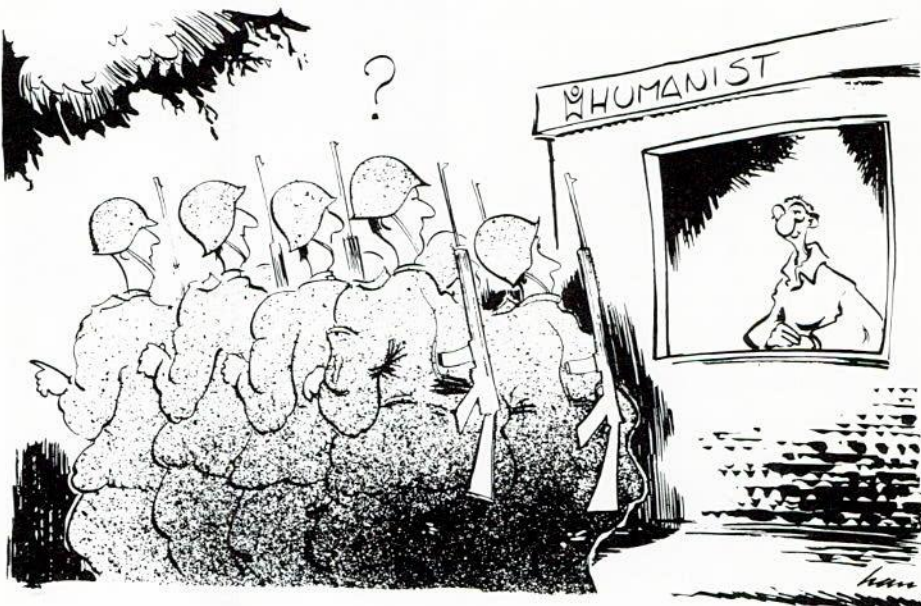
Humanist is het maandblad van het HV. Het blad laat iedere maand boeiende mensen aan het woord, belicht actuele onderwerpen net even anders en geeft aandacht aan zinnige zaken die het overdenken waard zijn. Ook houdt het je op de hoogte van het reilen en zeilen van het HV. Regelmatig verschijnen er speciale themanummers.

Een abonnement voor een jaar kost f 25,-. Leden van het Humanistisch Verbond ontvangen het blad gratis. En voor jongeren beneden de 27 jaar kost lid worden van het HV f 30,- per jaar.

Film over werk HV

Sinds februari '87 is er een film verkrijgbaar over het werk van het HV, met name over (de geschiedenis van) de geestelijke verzorging. Deze film is in het kader van het 40-jarig bestaan van het HV en met subsidie van WVC tot stand gekomen.

De titel is 'Het mocht geen naam hebben ...' en de lengte is circa 45 minuten. De film is verkrijgbaar op VHS- en Umatic-videocassettes. Een VHS-versie kost f 35,- en een Umatic-versie f 70,-. Bestellingen voor deze film lopen via de postkamer van het Centraal Buro HV, Postbus 114, 3500 AC Utrecht (uitsluitend schriftelijk).





De belevenis

Dagboek-notities van een voettocht in Zweden

Doe-vakanties zijn tegenwoordig erg gewild. Kennelijk heeft de van zichzelf en van de natuur vervreemde (stads)mens (in toenemende mate) behoefte aan het contact met de natuur en daardoor aan contact met zichzelf. Enerzijds de schoonheid en pracht van de vreemde natuur en van vreemde landen ondergaan, anderzijds de grenzen van jezelf ervaren.

Dagbladadvertenties en folders van reisbureaus getuigen ervan: talloze mogelijkheden op het gebied van fietsen, kanoën, bergbeklimmen, diepzeeduiken enz. worden aangeboden; van fietstochten in Frankrijk tot voettochten en treks in Nepal of Afrika.

Ook wij gingen in oktober van het afgelopen jaar op zoek naar zo'n bijzondere ervaring: Jan Nauts, 37 jaar en raadsman te Hohne (KL) en Blomberg (KLu), Frits van de Kolk (45), luchtmachtraadsman te Hesepe en Stolzenau (BRD), Piet Severijnse (51), sergeant-majoor en chef-kok in Hohne en Joos Sinke (54) hoofdtraadsman. Joos Sinke hield een dagboek bij, waaruit hieronder wordt geciteerd.

Jan heeft heel wat ervaring met voettochten en ook Piet legde te voet al veel kilometers af in de afgelopen jaren; de laatste jaren gingen ze samen op pad. Bij de keuze van het juiste materiaal en van het gebied, waren vooral zij actief. Als wandelgebied wordt het natuurreserveaat 'Glaskogen' in West-Värmland in Zweden gekozen, vier uur treinen vanaf Stockholm op ongeveer 80 kilometer van het Zweedse Karlstad en 100 kilometer van het Noorse Oslo. De 'Glaskogen' (van het Zweedse glas = water en skog = bos) is een gebied van 28000 ha groot. Het is overwegend onbewoond, heeft zo'n 80 grotere en kleinere meren en heeft nivo-verschillen van 170 tot 400 meter.

Het is bezaaid met rotsblokken, beek-

jes, moerassen, vennetjes en bossen, gelegen tussen de heuvels en aan de voet van stille meren. Daar doorheen loopt een net van zo'n 250 km wandelpaden. Met een ter plekke verkrijgbare vrijetijdsk kaart, verwerf je het recht om gebruik te maken van hutten (stuga's) en windshelters evenals het recht om te vissen.

Glaskogen heeft een schitterend bomen- en plantenleven omdat het op een grensgebied ligt waar noordelijke (Lapland) en zuidelijke plantengroei elkaar ontmoeten. Naast de auerhaan en de eland kunnen damherten, dassen, bevers en soms zelfs lynxen en vossen je weg kruisen. Als op heel Zweden is ook hier het allemansrecht van toepassing: je mag vrij in het gebied vertoeven,

kamperen, varen, bessen en paddestoelen (pas op!) plukken. Daar staat dan wel allemansplicht tegenover: geen bomen beschadigen, geen nesten uithalen, geen afval onbegraven achterlaten, geen lawaai maken. Kortom: respect tonen voor de natuur, anderen en andermans eigendom.

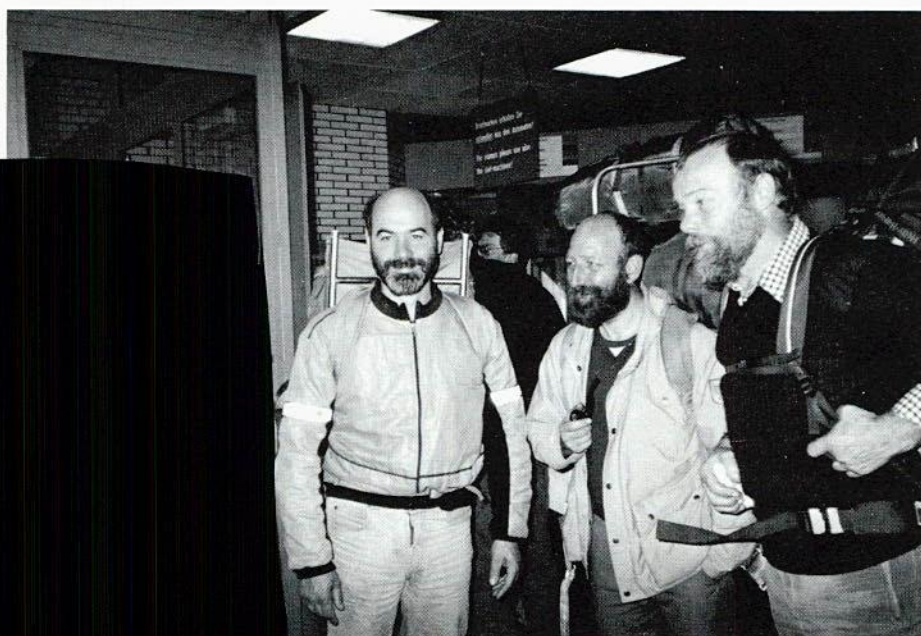
Vrijdag 2 oktober

Na een treinreis van 22 uur komen we op vrijdag 2 oktober in het stadje Arvika aan en een paar uur later brengt de bus, en voor het laatste stukje een taxi, ons naar ons uitgangspunt; het gehucht Lennungshammar. Daar is een winkeltje voor het kopen van een gedetailleerde kaart, een vrijetijdsk kaart en nog wat spulletjes voor onderweg.

Even later lopen we, per persoon bepaakt met een rugzak met 20 kilo gewicht, de natuur in. Het is al 4 uur in de middag en wil je voor donker je tent nog kunnen opzetten dan heb je nog één à twee uur wandeltijd. Onze start is dus rustig. We zetten onze beide tenten op aan de voet van een meer en voelen de kou (oktober!) snel opkomen. Bij een vuurtje drinken we koffie en verorberen het restant van ons lunchpakket vanuit de trein. Daarna duiken we moe van de reis onze tentjes in. Die nacht blijkt de slaapzak van Joos te dun en om zich tegen de kou te wapenen trekt hij zowat alles aan wat hij heeft, inclusief zijn 'peking-pak', bivakmuts en handschoenen.

Zaterdag 3 oktober

Bij het opstaan, 's morgens om een uur of zeven, wekt Frits de andere kampbewoners met een onstuitbare lach: hij ontdekt de krankzinnige outfit van Joos, die stijf van de kleding in zijn slaapzak ligt. We eten brinta, wat ons ochtendvoedsel blijft. Vanaf dat moment ontstaat een spontane taakverdeling: brinta maken, koffie of thee zetten, afwassen van het eetgerei in een beekje of meer, tenten en slaapzakken opruimen en rugzakken pakken. Rond tien uur lopen we, nadat Frits en Joos nog eens extra zijn geïnstrueerd over hoe je het gewicht van de rugzak moet verdelen over je schouders, rug en heupen. Twintig kilo blijkt met name voor de beginners een geweldige opgave. Zelden loop je vlak. Steeds moet je stukken klimmen of dalen en altijd moet je op de rotsblokken letten of op de moerasgrond waar je snel, als je niet goed oppast, tot boven je hoge bergschoenen in



Joos Sinke, Frits van de Kolk, Jan Nauts en Piet Severijnse.

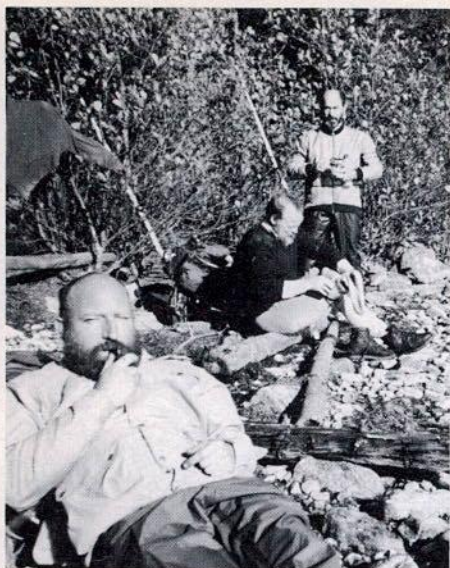


Foto Joos Sinke

Die schoenen wil je wel eens even uit als je aan de oever van zo'n meer bent aangekomen.



Foto Jan Nauts

wegzakt.

Het weer is werkelijk prachtig en het landschap, waarvan de herfstkleuren nu bezit hebben genomen, ligt er als een doodstille oase uit de oertijd bij. Dat in zo'n landschap mythen en sagen konden ontstaan, ervaar je eigenlijk als vanzelfsprekend. Het bestaan van deze ongerepte natuur is voor vier jachtige Westerlingen (opnieuw) een openbaring. Tegen vier uur bereiken we na ongeveer 12 kilometer de eerste stuga die aan de verbinding tussen de twee meren MjögTVängen en Ned. Tvängen ligt. We gaan direct aan de slag om ons voor de snel vallende avond en nacht in te dekken. Zonder woorden verdelen we ook nu de taken: houthakken, potkacheltje aansteken, een maaltijd maken van gedroogde groente en aardappelpuree, afwassen en slaappleatsen gereed maken.

De stuga heeft twee slaapplekken: Jan en Piet zullen een eind verderop slapen. Hun tentje staat op een soort schiereiland dat als een vlakke kale rotsklomp in een groot meer steekt. Joos en Frits bepalen d.m.v. loting wie de onderste en wie de bovenste slaapplek neemt. Jan verzwikt zijn enkel als hij uit de deur van de stuga stapt op weg naar de tent.

Zondag 4 oktober

Opnieuw een schitterende dag. Het meer ligt als vloeibaar zilver in de ochtendnevel terwijl de zon al na enkele uren heer en meester is. Het water van het meer, vlak bij de stuga, slaat ritmisch maar mild op de door duizenden jaren afgeronde keien en rotsblokken. Ieder wast zich grondig in het schone meer en Joos zit nadien naakt op een rotsblok, van de dunne zon te genieten. We ontbijten (brintal!), wisselen onze nachtelijke ervaringen uit en prijzen ons gelukkig hier te zijn. Er blijkt een probleem: nadat Jan heeft geprobeerd met rugzak en al een eindje proef te lopen, vindt hij het te riskant om die dag onze voettocht voort te zetten. We halen een geplande rustdag twee dagen naar voren en bestempelen deze zondag als

visdag. Frits en Joos raken deze prachtige dag in een diep gesprek over de waanzin van ons hebbelijke en angstige Westerse bestaan terwijl je hier merkt met hoe weinig je toe kunt. Aan het eind van de middag komen Piet en Jan, die verderop hebben gevist, terug met twee snoeken. We eten die avond Piet's specialiteit: Snoek à la Glaskogen met hutspot.

Maandag 5 oktober

Vanwege de blessure van Jan bouwen we de tocht voorzichtig op. Joos is, na Frits, nu aan de beurt om ons met kaart en kompas te leiden. De route is niet gemakkelijk vanwege de combinatie klimmen, dalen en vandaag vooral door moerassig gebied manoeuvreren. De moerasvelden zijn begroeid met lilakleurig mos, waarop de elanden verzot zijn. Overal zie je dan ook de afdrucken van elandsporen, maar de elanden zelf zien we die week niet. Jan houdt zich goed en herstelt, mede dank zij een duimdik verband om zijn voet, erg snel. Als we na ongeveer 10 kilometer op de plaats van bestemming komen, ligt daar een houten windshelter op een rotsmassief in het meer. Ook de aanblik van dit mystiek-verstilde meer, brengt ons dicht bij onze oergevoelens. Wat een pracht en wat liggen die herfstbossen aan de andere oever van dit water briljant in de ondergaande zon.

's Avonds zitten we onder het shelterafdak. Een geweldig houtvuur vlak voor ons houdt de kou op afstand. We praten veel, soms diepgaand, soms meer dan luchtig. Piet blijkt door zijn vragen de gangmaker van de ernstige gesprekken. Tevens is hij een uitstekend verteller. Jan blijkt te beschikken over een rijke voorraad aan raadsels en spelen. Die avond valt de eerste regen. 's Nachts stormt het. Het rukt aan onze tentjes.

Dinsdag 6 oktober

De neergutsende regen vraagt om extra voorzorgen zodat we pas om een uur of half elf vertrekken. De onderlinge ver-

houding is uitstekend. Niet alleen vandaag, maar die hele week wordt er ontzettend veel gelachen. Nodigt de directe confrontatie met zoveel oer-ongerepteheid uit om alle verdere ballast van het leven in die meren te gooien? Maakt dit primitieve leventje, hoe kort ook, toch een ander mens van je?

De route is door de regen extra moeilijk begaanbaar: rotsblokken en keien zijn spiegelglad. We passeren moerassen waarin je nog dieper kunt wegzakken. Eén misstap en je kunt vallen: van de rotswallen die we passeren, in de overvolle beekjes die we oversteken, of op de stenen die op je pad gezaaid liggen. Desondanks lopen we 16 kilometer voordat we de (grote) stuga, waarin we zullen overnachten, bereiken. Spoedig denderd de open haard om ons en onze natte spullen die daar overal hangen, te drogen.

Woensdag 7 oktober

Het regent continu. Bij het opstaan is het een schitterend gezicht om dit verlaten landschap door die dikke regen-sluier te zien liggen. De sprookjesdichter Andersen en de componist Grieg moeten hierdoor aan het schrijven en componeren zijn geraakt. Piet brengt bij het ontbijt het gesprek weer op gang. Er ontstaat een hevige discussie over kernbewapening. Zelfs Meindert Stelling belandt zo in Zweden. Die dag zelf wordt er veel geklommen. We komen op de prachtigste hoogten, waar de meren als een lang wit glimmend snoer in de bewolkte horizon verdwijnen. Na uren rusten we (de regen heeft een pauze ingelast) aan de stenige oever van een groot en meesterlijk meer. Het ligt daar maar in alle verlatenheid met zijn branding (het waait hard) te spelen.

Als we 17 kilometer achter de rug hebben en nog drie voor de boeg, lassen we nog weer een korte pauze in. Joos nadert de grens van zijn uithoudingsvermogen. We hebben dan drie pittige, steile en volstrekt stenige en glibberige heuvels achter de rug die we ononderbroken beklommen en afdaalden. Wel hielden we even de pas in om het minu-

Laatste nieuws

Afgelopen week is er opnieuw een soldaat uit de krijgsmacht ontslagen.

Reden: hij vocht steeds.

ten-verse knaagwerk en de formidabele beverdam van een beverfamilie te bewonderen. Om zes uur bereiken we de Hans- en Grietje-stuga van Källbacken, een plaggenhutje in oude stijl met zand op de grond, een tafel met twee banken en een stookhoek.

Jan en Piet slapen hier, Frits en Joos slaan een paar meter verderop hun tent op.

Donderdag 8 oktober

Omdat Joos die nacht van vermoeidheid slecht heeft geslapen, vertelt hij dit bij het ontbijt. Ook Piet blijkt het gisteren zwaar te hebben gehad. We besluiten om de rugzak van Joos wat lichter te maken en via een wat kortere route, deels over de nu weer bereikbare grintwegen, naar ons eindpunt te gaan. Alleen al deze afspraken maken weer fit. Zo blijkt vermoeidheid deels toch ook een psychische kwestie te zijn.

Het eerste deel van de route klimmen we vervolgens onbekommerd als berggeiten. De regen valt ononderbroken en in dikke stralen op ons en het weerbarstige landschap neer. Het lijkt wel of alles stroomt: voor ons, boven ons, op ons, naast ons, in ons. Het is een sensatie apart om onkwetsbaar voor die konstante regenval van dagen, te kunnen voelen en zien wat er met de omgeving en jezelf gebeurt. We hebben verleerd om zo dichtbij de natuur te zijn en deze

echt te voelen, te ruiken en te horen, ook in zijn stiltes. Gebeurt dat, zoals nu in dat doorweekte niemandsland, dan is het of de grotere kosmos een verruiming van bewustheid schenkt die de dikke regensluiers open legt, uitzicht biedend op onverwachte gevoelservaringen en vergezichten.

We komen inmiddels langs de eerste huizen en tenslotte op de asfaltweg die ons naar Lenungshammar voert.

Daar zetten we op het gras onze tentjes op en doen boodschappen in het winkeltje. Even later eten we als nooit tevoren: echt brood met plakken roomboter, kaas, worst, suiker en thee. Daarna praten we uren terwijl de regen en wind onze tentjes blijven striemen. We komen tot de konklusie dat deze voettocht, hoe kort ook en met de terugreis nog voor de boeg, een fantastische belevenis was.

Joos Sinke
Jan Nauts



lezers schrijven

Mag ik u een vraag stellen?

Een medewerker van de Evangelische Omroep wordt gefilmd in een winkelcentrum. Hij vraagt aan het winkelend publiek of hij een vraag mag stellen. Is het antwoord positief, dan gaat hij verder of het een ernstige vraag mag zijn. Als dat mag, stelt hij zijn vraag: "Wat betekend god voor u".

Zoals dat gaat bij het maken van een TV-programma, zal voor een reportage als deze een klein deel van het filmwerk daadwerkelijk worden uitgezonden. Het selecteren van de antwoorden is uiteraard het goed recht van deze omroep, maar het is wel te merken dat de antwoorden in het straatje van de EO passen voor de strekking van hun opdracht. Zo zijn er antwoorden van mensen die wel lid van deze omroep zullen zijn, alsook antwoorden waarin zij van hun opdracht kunnen getuigen.

Bij de laatste groep stellen een aantal mensen dat god in hun leven geen enkele betekenis heeft. Zij worden dus gepakt. Dat gaat uiteraard allervriendelijkst, waarbij de vragensteller duidelijk laat uitkomen hoe onvolkomen het leven dan wel moet zijn. Indien de voorbijgangers het tegendeel beweren, waaruit blijkt dat het leven zonder god voor hen als zinvol wordt ervaren, sluit de EO-man af met meelijwekkend stemgeluid. Hij neemt een houding aan van iemand die begaan is met de patiënt, maar dat ondanks de toegepaste reanimatie het stervensproces is begonnen.

Zou in de geschiedenis van de mensheid ooit nog eens ophouden dat bij onderlinge communicatie van mensen de één de ander tegen zijn zin in probeert zalig te maken. Het doet zo onschuldig aan dit EO-programma, zoals de hele strekking van deze omroep. Elders in de wereld is men in feite met hetzelfde bezig, alleen is dan de microfoon doorgaans door iets anders vervangen. Zij vinden hun uitleg van de bijbel of koran het beste. Zij vinden hun levenswijze als christen of moslim de juiste.

De pas aan ons ontvallen schrijver Simon Carmiggelt stelde: "Ik ben natuurlijk ook als de dood voor mensen die in hun vaandel schrijven dat ze me gelukkig willen maken. Die me willen opsluiten, anders heb je zulke denkbeelden niet meer".

C. Out,
Stiens



Foto Frits van de Kolk

Alle aandacht voor kleine herstelwerkzaamheden!

Parijs-Dakar als voorbeeld

Het meest opvallend was het totaal gebrek aan medelijden. Toen begin januari navigator Loevezijn in de autorally Parijs-Dakar om het leven kwam, zat niemand daar echt mee. Gekkenwerk, zo was de algemene conclusie. Wie rijdt er nou met zo'n tientons vrachtwagen met 200 kilometer door de woestijn? Geen wonder dat zo'n auto op een bepaald moment gaat stuiteren, over de kop gaat en als een kaartenhuis in elkaar wordt gedrukt.

Wie er wat cynisch tegenaan kijkt, kan DAF gelukwensen. Een dergelijke publiciteit – kranten, radio en televisie brachten het ongeluk heel uitvoerig – zou de Eindhovense autogigant niet hebben gekregen als zijn wagens gewoon op hun slofjes door het zand, de kale rotsen en de armelijke dorpjes van de Sahel waren gepuift. Maar een plaats achterin het heilige klasement was kennelijk niet de bedoeling. Er moest worden gescheurd om in de vaart der

volken mee te kunnen komen.

Een berm bij Loenersloot

Wat moet een vrachtauto met 200 kilometer in de woestijn als hij in Nederland maar 80 kilometer op de autosnelweg mag. Het testen van de techniek, heet het, en het blootstellen van het materiaal aan bijzondere omstandigheden. Worden vrachtwagens niet getest op hun mogelijkheden in de file te

staan? Dat is op essentiële delen van ons wegennet toch veel belangrijker. Nee, dat is dus niet de bedoeling: snelheid is als ideaal bijna heilig geworden, ook al komt daar in de praktijk steeds minder van terecht.

Heel duidelijk kwam dat ook in januari nog eens tot uitdrukking in en rond de wintersportgebieden. Geen sneeuw dit keer rond kerst en nieuwjaar en veel wintersporters werden daar al knap zenuwachtig van. Ze sloegen elkaar met de skilatten om een plaatsje in het kabelbaantje naar héél ver boven te veroveren. Voortaan is een valhelm in de wintersport om die reden al wenselijk. Terug van de groene dalen reden de wintersporters zich in Zuid-Duitsland vast in de file. Tot zestig, zeventig kilometer lang. Dat was wel even opnieuw je irritatie onderdrukken, je zenuwen



Foto M. de Wind

Te hard gereden of gewoon fout geparkeerd?



Foto Marcel Minnée

Wordt de 120 km straks gehandhaafd? (Rijksweg 13, Rotterdam-Den Haag)

bedwingen. Welk nut heeft het dat in advertenties voor personenauto's nog steeds een maximumsnelheid wordt genoemd? Die snelheid ligt vaak veel hoger dan 120 kilometer, het maximum dat per 1 mei a.s. is toegestaan. Lokken die auto-advertenties uit tot burgerlijke onghoorzaamheid? Wat is de achtergrond van het vermelden van zo'n maximumsnelheid? Wie rijdt er 170 kilometer, 205 kilometer? Wie een beetje verstand heeft, dus iedereen die ooit een rijbewijs heeft gehaald, niet. De kennelijke mannelijkheid die van het autorijden uitgaat – zie de Camel-campagnes, de Lucky-Strike-campagnes – moet maar ergens anders worden bevredigd. Het machogedrag op de weg eindigt in vele gevallen tegen een boom, een vangrail, een tegenligger. Het verhoogt het toch al onrustbarende dodencijfer op de weg. Wat begint tussen Parijs en Dakar eindigt soms in de berm bij Loenersloot of tegen een lichtmast achter Winterswijk.

Psychologische blunder

Hard rijden draagt ook bij tot de luchtverontreiniging, de zure regen. Met het instellen van de 120 kilometer maximumsnelheid op het merendeel van de autowegen is die discussie opnieuw opgelaaid. De natuur- en milieubescherming is woedend op minister Nijpels en het hele kabinet dat zij het zover hebben laten komen. De heel moeilijke weg om tot bestrijding van de zure regen te ko-

men wordt flink ondermijnd. De boeren die met hun mest zitten wijzen er al op, dat het wegverkeer steeds meer aan de zure regen gaat bijdragen. De industrie heeft dadelijk ook niet zoveel haast meer om tot echt ingrijpende maatregelen te komen. In dat opzicht is die 120 kilometer een psychologische blunder van de eerste orde.

De regering ontkent dat het allemaal slechter wordt. Integendeel, zij gaat er van uit dat de toestand verbetert. TNO heeft het allemaal uitgerekend: als iedereen zich straks braaf aan de 120 kilometer houdt, loopt de luchtvervuiling met stikstofoxyden terug met 4 procent.

Turbo-mentaliteit

Die terugloop moet dan wel worden afdgedwongen op de huidige situatie, waarin tal van automobilisten op de tweede en derde baan vaak tussen de 130 en 140 rijden. Die moeten dus duidelijk gas terug nemen, of zij dat nu leuk vinden of niet. De overcapaciteit in hun grote auto's blijft dus straks ongebruikt. Als een soort extraatje op feesten en aan de tap: „Hij kan gemakkelijk boven de 200...“.

De natuur- en milieubescherming gelooft allemaal niet zo dat er minder zure neerslag uit het autoverkeer komt. Om te beginnen door de verdere groei van het aantal auto's en door de stijging van het aantal gereden kilometers per auto. Dat maakt alle optimisme al voorbarig. Bovendien, wie voorspelt met zekerheid dat de nieuwe maximumsnelheid straks wél door het publiek wordt geaccepteerd? Velen zullen het risico nemen: er kan toch niet zomaar een blik verkeerspolitie worden opengetrokken. En de straffen moeten al heel erg hoog worden voordat een bepaald type automobilist met een echte turbo-mentaliteit zich laat afschrikken.

De natuur- en milieubescherming wijst die 120 kilometer dus af. Ten opzichte van de nu nog geldende 100 kilometer betekent het immers een flinke achteruitgang: 40% meer stikstofoxyden, 30% meer energie, méér lawaai. Een werkelijke handhaving van de 100 kilometer (in een aantal andere landen kan het ook) zou de uitstoot van schadelijke stoffen met liefst 10% verminderen. Dat komt neer op 500.000 auto's. Dat betekent tenminste iets meer dan de 4% waarop TNO kennelijk is uitgekomen.



100 KM IS HARD GENOEG!

**milieu
defensie**

Deze sticker is gratis te bestellen bij Milieudefensie, Damrak 26, 1012 LJ Amsterdam, 020-221366, G10 10000

Tijdloze verplichtingen

„Het bewuste of onbewuste verlangen naar een paradijselijke situatie kun je verschrikkelijk romantiseren en overdrijven. Want je kunt in deze wereld niet meer verwachten, dat een aantal zaken helemaal volmaakt zullen verlopen. We zullen met die vijf miljard mensen en die gigantische hoeveelheid afval altijd concessies moeten doen. Dat paradijs zul je nooit meer terugkrijgen, als het er ooit al is geweest.”

„Op tal van punten wordt het menselijk welzijn teruggedrongen, het menselijk geluk ook. Dat komt omdat we vaak nauwelijks meer in staat blijken met zorg en liefde met onze omgeving om te gaan. De verzuring van het milieu is er maar één uitvloeisel van. Veel mensen gaan tegenwoordig zo zonder enige eerbied, zo onpersoonlijk, haast zo onbeschoft met de zaken om hen heen om. Of het nu om hun oude fiets gaat, een spoorwegstation of de natuur waarin ze zeggen te willen genieten. En in het groot nemen we beslissingen die we zomaar even uit de mouw schudden. Met steeds de mens als middelpunt en steeds de economische cijfers als basis. Niets lijkt meer gericht op welzijn, geluk, werkelijk verder leven.”

„Nederlandse politici verschuilen zich tegenwoordig steeds vaker achter de gemeenschappelijke besluitvorming binnen de Europese Gemeenschap. Dat onthult ons toch niet van de plicht er zelf, desnoods als eerste, wat aan te doen? Je kunt binnen Europa toch niet steeds op het groene licht van de laatste, meest achterlijke wachten?”

„Het is niet niks waar het om gaat. Een bevuild milieu jaagt hele toekomstige generaties in de nesten. En als we dan zeggen dat eigenlijk iedereen meedoet aan de bevuilding, dan is dat waar en dan valt dat vaak ook onder de kleine criminaliteit. We moeten ons niet verschuilen achter dat collectieve. Als we zeggen dat we met z'n allen vervuilen, dan zeg ik dat het mogelijk is dat we ook met z'n allen minder kunnen vervuilen. Iedereen moet kunnen begrijpen dat we zo niet kunnen doorgaan. Het is van een simpelheid, dat ik dat bijna niet verder kan uitleggen.”

„Gelukkig zie ik toch ook steeds dat een aantal mensen dezelfde wrevel, hetzelfde type onbehagen als ik hebben. Gelukkig hebben velen nog zicht op een aantal tijdloze verplichtingen. Die hebben te maken met evenwicht, met plezier in het behoud van het leven, met verantwoordelijkheid voor de toekomst.”

Boswachter Marten van den Hoorn in het tijdschrift van Natuurmonumenten van november 1987.

Water over de rand

Overigens bewijzen deze percentages van 4 en 10% hoe muurvast in feite deze maatschappij zit als het gaat om de bestrijding van de zure regen. Want wat is dat nu eigenlijk, zo'n vermindering? Of liever, welke maatregelen zijn er nog meer nodig om echt grotere resultaten te boeken? Zelfs als het allemaal loopt zoals TNO en de regering het zien, dan nog gaat de zure regen gewoon door.



Milieudefensie startte een actie...

ringd, wordt afgebroken, gaat er aan. Dat is om het maar zacht te zeggen niet leuk. Vooral niet, omdat het proces voorlopig niet te stuiten schijnt. Bij een falend regeringsbeleid, minister Nijpels geeft het merkwaardigerwijs zelf toe, gaat het voorlopig om een onomkeerbaar proces.

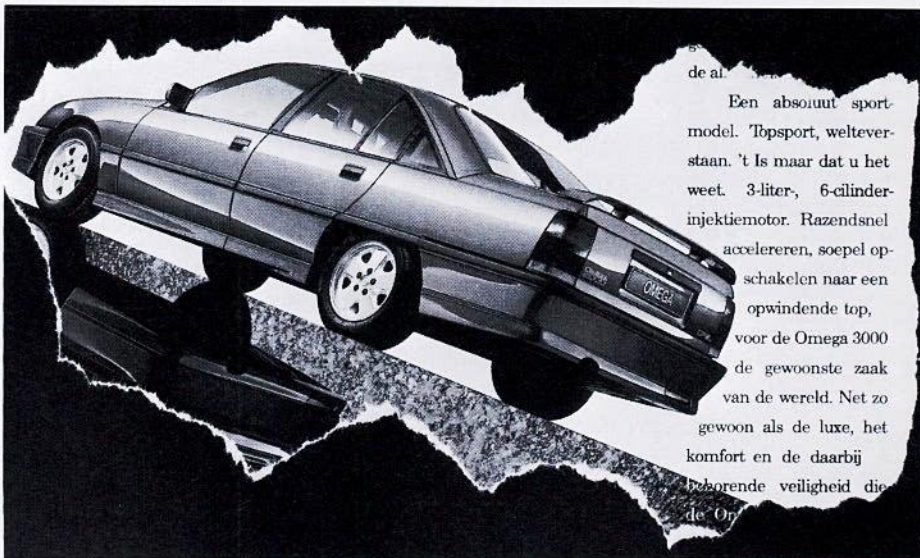
In een interview in het tijdschrift Natuurbehoud van de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten lichte boswachter Marten van den Hoorn uit Leuvenhorst op de Veluwe onlangs z'n hart. „Er zijn dingen aan de hand die me bang maken”, zo wordt hij aan het begin van het interview geciteerd. Is dat een idee, een gevoel dat alleen insiders bekruipt? Of leeft het toch in breder kring? De directie van DAF heeft laten weten voortaan van deelname aan Parijs-Dakar af te zien. Maar als er geen dode in het Nederlandse kamp was gevallen, zou dat ongetwijfeld anders zijn geweest. Ons gezond verstand met auto's, snelheid en zure regen bestaat kennelijk maar uit een heel dun laagje grijze cellen.

Frits Maas

Dun laagje grijze cellen

Maken we ons voldoende druk? Of schuiven we de zure regen ongemerkt achter een toch al lange lijst van voor de normale burger toch niet op te lossen zaken: de toestand in Noord-Ierland, de vergrijzing van Nederland, de honger in Afrika, de toestand van de Palestijnen in Israël, de werkloosheid van 700.000 of meer mensen in ons land?

Toch is de steeds dreigender en al feitelijk aanwezige ecologische ramp die zure regen heet in de gedachten van veel mensen. Niet het minst van veel praktische natuurbeheerders. Die zien letterlijk de wereld om hen heen veranderen. Het gaat voor hen vaak om een heel emotionele zaak. Datgene wat zij jaar in, jaar uit met veel zorg hebben om-



Auto-advertentie: accent op snelheid, maar ook aanzetten tot overtredingen.

Fraude

Fraude is een gebied waar staat en burger elkaar op onsympathieke wijze tegenkomen. P. Hoefnagels, criminoloog, tracht een heldere analyse te geven van zowel de moraliserende, bestraffende houding van de staat als van de geïrriteerde, ontwijkende 'immorele' houding van de burger.

Toenemende controle en reparatiewetgeving, de heilige koe van links en rechts, is achterhaald. Hoefnagels' 'heilige koe' ligt op het gebied van vereenvoudigde wetgeving: minder ambtenarij, meer bescherming van het individu.

Een niet geheel nieuwe, maar toch frisse visie op een heel oud probleem, uiteengezet in honderd pagina's. 'Mensen, fraude en de staat' door G. Peter Hoefnagels is een uitgave van Ambo te Baarn. Prijs f 19,50.

Zwartwerker

Zwartwerken wordt al gauw geassocieerd met termen als 'bijbeunen', 'klussen'; kortom geld zwart bijverdienen. Voor veel illegalen in Nederland echter is zwartwerken de harde realiteit om hier in leven te kunnen blijven. Veel van hen zijn werkzaam in de horeca of confectie. Hun arbeidsomstandigheden ontkennen zich meestal aan het oog van de buitenwereld.

Carlo Bello

Observaties van een zwartwerker

Over de arbeidsomstandigheden in Amsterdamse pizzeria's



Van Gennep Amsterdam

Cazlo Bello, een in Nederland levende Italiaan, werkte 10 maanden als ober in een Amsterdamse pizzeria. Zwart. Na zijn ontslag besloot hij zijn ervaringen op schrift te stellen. In 'Observaties van een zwartwerker'

schetst hij de schandelijke praktijken in het 'zwarte circuit'. Lange dagen, zwaar werk, zeer slechte betaling, nauwelijks iets te eten of te drinken, volstrekte rechteloosheid, hondse behandeling en grote angst voor de politie. Door de gesprekken met kelners, barkeepers, koks en bordwassers, opgenomen in dit verslag, komt het geheel zeer indringend over.

Het betreft hier weliswaar het verslag van de situatie in één pizzeria, maar gezien het grote aantal zwartwerkende illegalen is het zeker geen uitzonderlijk verhaal.

'Observaties van een zwartwerker' is uitgegeven bij Van Gennep te Amsterdam en kost f 19,50.

Afrika

'Afrika in Spiegelbeeld', samengesteld door Wim van Binsbergen en Martin Doornbos, is een verzameling persoonlijke ontboezemingen van in Nederland werkzame antropologen, ontwikkelingswerkers en adviseurs die in Afrika gewerkt hebben. De bundel bestaat uit korte verhalen, essays, reisverhalen en gedichten, die alle zijn ontstaan uit beroepsmatige ontmoetingen met het Afrikaanse continent en zijn bewoners. 'Bijprodukten' van hun professionele aanwezigheid.

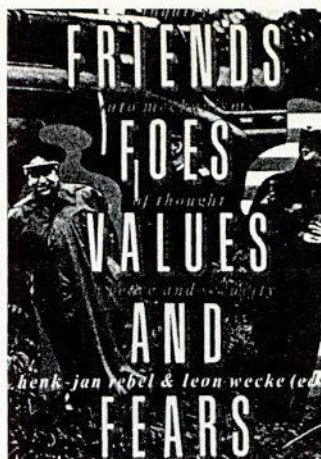
De bundel is op te splitsen in drie delen. Allereerst zijn dat de verkennende bijdragen, die gekenmerkt worden door 'nieuwsgierigheid naar en geboeidheid door de raadselen van de Afrikaanse omgeving'. Een tweede categorie bestaat uit werk waarin 'het aksent ligt op de individuele verwerking, spanning, frustratie en betrokkenheid' bij de werkzaamheden waarvoor ze naar Afrika zijn gegaan/uitgezonden. Bij de laatste groep staat het verhalende meer centraal. Uit alle bijdragen van alle wetenschappers blijkt dat Afrika ze wat 'gedaan' heeft.

'Afrika in Spiegelbeeld', samengesteld door Wim van Binsbergen en Martin Doornbos, is een uitgave van In de Knipscheer te Haarlem. Prijs f 32,50.

Vrede en Veiligheid

De voorkeur van de meerderheid van de Nederlandse bevolking voor het voortzetten van het NAVO-lidmaatschap heeft niets te maken met het vijandbeeld van de Sovjetunie. Die voorkeur heeft te maken met het feit dat de NAVO als vanzelfsprekend wordt ervaren. Dit is één van de konklusies uit het, onder redactie van Henk-Jan Rebel (politiek-psycholoog) en Leon Wecke (polemoloog), verschenen boek 'Friends, Foes, Values and Fears' (Vrienden, vijanden, waarden en angsten).

Dit (Engelstalige) boek tracht een antwoord te geven op de vraag naar de factoren die ten grondslag liggen aan het denken over vrede en veiligheid.



Uitgangspunt van de in de bundel beschreven onderzoeken is een 'totaal-model' voor de verklaring van menselijk gedrag. Dit, door Rebel, ontwikkelde model vormt de leidraad voor onderzoeken waarover in de overige hoofdstukken (o.a. Nederlandse dagbladen en het wereldbeeld; De publieke opinie in Nederland m.b.t. de kruisraketten; Nederlands NAVO-lidmaatschap en vijandbeeld) van het boek wordt gerapporteerd.

'Friends, Foes, Values and Fears' onder redactie van H. J. Rebel, en L. Wecke is een uitgave van het Studietoecentrum voor Vredesvraagstukken, Postbus 9108, 6500 HK Nijmegen. Prijs f 22,-.

Dode leger

Van de bekende Albanese schrijver Ismail Kadere verscheen onlangs - na jaren uitverkocht te zijn geweest - een herdruk van de schitterende roman 'De generaal van het dode leger'. Deze generaal is een Italiaan die twintig jaar na de oorlog, met toestemming van de autoriteiten, de botten komt verzamelen van de gesneuvelde Italiaanse militairen. Een buitengewoon eervolle opdracht voor deze generaal. Immers andere legeraanvoerders brengen hun ondergeschikten naar het slagveld om nooit meer terug te keren. Hij brengt ze tenminste thuis. De doorkruising van Albanië door deze generaal, in gezelschap van een aalmoezenier en een groep gravers, is een aan-

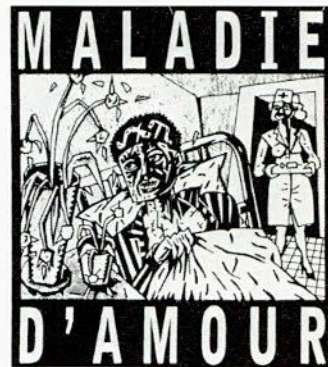
schap van een aalmoezenier en een groep gravers, is een aan-eenschakeling van ellende. Graven lichten en de overschotten in zakken stoppen is al geen aangename bezigheid, maar dit alles te moeten verrichten met medewerking en onder het toezien oog van Albanezen die de Italiaanse bezetting nog niet zijn vergeten is helemaal geen pretje. Toch weet de generaal, na anderhalf jaar graven, zijn dode leger bijna volledig te formeren. Dit gaat echter wel gepaard met het tot leven komen van alle mogelijke dramatische gebeurtenissen.

Een roman van uitzonderlijke klasse!

'De generaal van het dode leger' door Ismail Kadare verscheen bij Pegasus te Amsterdam. Prijs f 25,-.

Therapeutische roman

'Maladie d'amour' is het debuut van de in Leuven woonachtige, maar in Brussel opgegroeide, Dide de Paris! (ps.) In deze experimentele roman doet de auteur fragmentarisch verslag van zijn problematische ervaringen (o.a. mislukte relaties) die tot een kri-



sissituatie leiden en eindigen met een opname in een psychiatrische inrichting: 'Heel de nacht liggen woelen, eindeloos verstengeld tussen de lakens, heel de nacht met mezelf in de knoop gelegen. En elders in het nachtelijk gebouw klonk er voortdurend vanuit de donkere echoën de verte gereutel, gekerm en wild geschreeuw, net dieren in 'n oerwoud.'

Het is niet alleen maar triestheid wat de klok slaat in deze weinig samenhang vertonende roman. Dide de Paris! maakt regelmatig gebruik van, een weliswaar wrang soort, humor: 'Ze zei dat men soms zo leeg kan zijn dat je 'n pil bij het inslikken zou horen vallen in de holte van het eigen lichaam'.

'Maladie d'amour' door Dide de Paris! is een uitgave van In de Knipscheer te Haarlem. Prijs f 23,50.

Tweede Wereldoorlog

Begin december 1944 waren de geallieerden er nog hartstochtelijk van overtuigd dat ze Hitlers 'Duizendjarige Rijk' bijna op de knieën hadden en dat de Tweede Wereldoorlog enkele weken





later, met Kerstmis, voorbij kon zijn. Ze werden dan ook totaal overrompeld toen de Duitsers op 16 december 1944 een alles-of-niets offensief inzetten in de met sneeuw bedekte heuvels van de Belgische Ardennen.

Dit verrassingsoffensief kostte de Amerikanen uiteindelijk 77.000 doden, gewonden en krijgsgevangenen en de Britten nog eens 1500 (negen maal zoveel als bij de landing in Normandië).

De bekende Engelse schrijver Charles Whiting noemt deze aanval van de Duitsers in zijn boek 'Ardennen 1944. De geheime oorlog' een schandaal van de eerste orde. Hoe hadden anders, onder de ogen van de geallieerden, twee enorme Duitse tanklegers van in totaal zo'n 600.000 man bijeengebracht kunnen worden?

In dit vlot geschreven boek rekonstrueert de auteur nog weer eens (het is het zoveelste boek over de slag in de Ardennen) deze opzienbarende episode uit de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog.

'Ardennen 1944. De geheime oorlog' door Charles Whiting werd uitgegeven door Hollandia te Baarn.

Prijs 26,50.

Ongebruikelijk

Wanneer je iets kunt zeggen van de eind 1987 verschenen roman (verhalenbundel?) 'De Postperistaltici' van Robert Vernooy, dan is het wel dat het een heel ongebruikelijk boek is. In deze roman in briefvorm korrespondeert Vernooy met zijn alter-ego Microbius over de moraal.

Microbius is de oprichter en pleitbezorger van de postperistaltici, een 'Stichting ter bevoor-

dering van de spijsvertering die is opgericht om te voorzien in de groeiende behoefte aan informatie over de relatie tussen de biologische onderbuik en de culturele bovenbuik'. Vernooy werpt zich, in de beantwoording van de brieven van Microbius, op als de voorvechter van het gezonde verstand. Dat is wel nodig ook, want deze 'anale anarchist' Microbius vindt het meest smerige en verwerpelijke nog volstrekt normaal. Vernooy noemt hem 'een erg zieke ziel', die in zijn puberteit is blijven steken. Naast een smeerlap is Microbius een goochelaar met woorden.

Sommige zijn flauw ('griefwisseling', 'schaamwaar', 'gunstenaar', 'grievensbus'), sommige heel grof ('voor een hongerkur naar Diethiopie') andere geinig ('klankzinnige pianist', 'ik krijg aambeien aan mijn brein van het piekeren'). Een boek dat heel verschillend ontvangen zal worden, dat zowel op bijval als afkeuring zal kunnen rekenen. In ieder geval een boek waarvan er geen dertien in een dozijn gaan. 'De Postperistaltici' door Microbius/Robert Vernooy verscheen bij 'In de Knipscheer' te Haarlem. Prijs f 23,50.

Zelfbezinning

Van de Amsterdamse psychiater dr. C. J. Schuurman (1898-1979), die zichzelf als een - overigens waardevolle - randfiguur onder zijn beroepsgenoten beschouwde, verscheen enige tijd geleden



bij Ankh-Hermes posthuum een dertiende boek. Het betreft de bundeling van een achttal voordrachten, voorafgegaan door een inleiding, onder de titel 'De rode draad in ons leven: onze ervaringen als signalen van opdracht en bestemming'.

Om de vermoedelijke rode draad in je eigen leven te vinden, kun je jezelf een aantal eenvoudige, maar belangrijke vragen stellen, zoals: wat beleef ik tegenwoordig als mijn voornaamste probleem? hoe leef ik daar nu mee (vlucht ik ervoor)? Wat deed ik zelf om het te doen ontstaan? Hoe heeft mijn omgeving mij beïnvloed? Lijkt dit een rode draad en wat is dan eigenlijk zijn innerlijke opdracht die eruit

tevoorschijn komt? En welke weerstanden merk ik bij mezelf om die opdracht te vervullen? Aan de hand van zeer herkenbare praktijkvoorbeelden toont Schuurman aan hoe we die vragen kunnen beantwoorden en hoe we in zo'n proces van zelfbezinning ons eigen doel in het leven kunnen (h)erkenneren.

In zijn voorwoord noemt prof. dr. J. Bastiaans Schuurman onder meer een begaafd spreker en die mening kan bij lezing van deze voordrachten slechts worden bevestigd: glasheldere uitleg van zaken, eenvoudig taalgebruik en stijl met weinig moeilijke woorden en begrippen en (nogmaals) heel gewone, invoelbare voorbeelden uit de dagelijkse praktijk.

Een aanbevolen boek voor wie - niet te moeilijk - de zoektocht naar zelfkennis wil beginnen. 'De rode draad in ons leven' door dr. C. J. Schuurman verscheen bij Ankh-Hermes te Deventer, 175 blz. Prijs f 29,50.

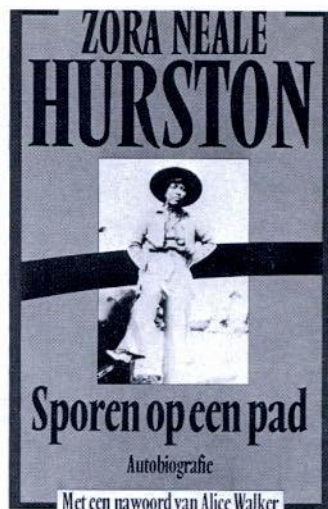
Persoonlijkheid

'Ik ben niet tragisch gekleurd. Er ligt geen grote droefheid besloten in mijn ziel, noch verscholen achter mijn ogen. Ik hoor niet bij die jankende school van de negers, die beweren dat de natuur ze een intens smerige streek heeft geleverd en wier gevoelens daar zeer door gekwetst zijn... Nee, ik schrei niet om de wereld - ik heb het veel te druk met het slijpen van mijn oes-terms.'

Dit schreef Zora Neale Hurston (1891-1960) in een Amerikaans tijdschrift in 1928.

In november 1942 publiceerde zij haar autobiografie. 'Dust tracks on a Road', die vorig jaar bij Het Wereldvenster in Nederlandse vertaling verscheen onder de titel 'Sporen op een pad'. In die uitgave van 1942 werden hele stukken van het oorspronkelijke manuscript niet opgenomen. Dat had te maken met Hurstons zeer controversiële uitspraken over rassenkwesties en over de imperialistische Amerikaanse politiek. En die uitspraken zag haar uitgever niet zitten, helemaal niet na de Japanse aanval op Pearl Harbor van 7 december 1941. Overigens maakt Robert Hemenway in zijn inleiding op het boek meer kritische kanttekeningen bij deze autobiografie, o.a. over haar waarheidsgehalte, maar hij schrijft ook: 'tenminste één wezenlijk aspect van het boek stelt nooit teleur - Hurstons stijl. Die stijl is oogverblindend...' Die constatering konden wij ook al doen bij de bespreking van de eerste Nederlandse Hurston-vertaling van haar mooiste roman 'Janie, haar bureau en God' (in EGO van februari 1987).

Pittige, humoristische beeldspraken vormen slechts één kenmerk van die stijl. Zo schrijft ze in het hoofdstuk 'Mijn ouders' over de afkomst van haar vader: 'Nikkers van over de kreek leefden van de ene blanke plantage



naar de andere. Dat was echt van de hand in de tand. Hadden geen pot om in te pissen, laat staan een bed om hem onder te schuiven.' En over haar geboorteplaats: 'Het grootste deel van de tijd vond ik het dorp maar saai. Als het dorp al een lied zong, moet ik toch de wijs gemist hebben.' In het hoofdstuk 'Geloof' zegt ze over de historie van het christendom: 'Terhaalde malen werd militaire hulp ingeroepen om het evangelie van de vrede uit te dragen. Een lijk zal nu eenmaal niet gauw met je van mening verschillen.'

En over haar eigen 'geloof' zegt deze dochter van een rondreizende Baptistische zending: 'Het gebed is voor hen die het nodig hebben... Ik accepteer de uitdaging van eigen verantwoordelijkheid... Mijn wezen bestaat uit materie, blijvend in verandering, altijd in beweging, maar nooit verloren. Waarom zou ik nog kerken en credo's nodig hebben als ik al mijn medemens heb? De wijde gordel van het universum heeft geen ringen nodig. Ik ben één met het heelal en behoeft verder geen geruststelling.'

Een humanistische visie zou je kunnen zeggen.

Het is moeilijk dit boeiende boek over een zo veelzijdig en intens leven hier in kort bestek recht te doen. Zora Neale Hurston was romanschrijfster en een vakbekwaam antropologe, maar bovenal één der grootste persoonlijkheden van de twintigste-eeuwse Afro-amerikaanse cultuur.

'Sporen op een pad' van Zora Neale Hurston verscheen bij Het Wereldvenster, Houten 1987, 236 blz. Prijs f 39,90.

Gitte, Karen en Wim Heij,
Frank Spoelstra



